

Longest Leaf of the Magnificent Book and Leaf

not of the

Longest Leaf of the Magnificent Book and Leaf

Without the epistle (2 L.)

DR. LOUIS GROSSMANN COLLECTION

OW
S 82

דברי אגרת

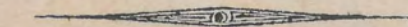
מאת המחבר שו"ת דברי מנחם

ה"ה הרב הגאון מוהר"ר

מענדל שטיינהארט,

קונסיסטוריא־לראש־העדה באב"ד במלכות וועסטפאלען

על אורות איוה היתרים וחקנות אשר יסרו החכמים הרבנים אנשי
קונסיסטוריום במדינות וועסטפאלען יע"א.

הובא לדפוס ע"י אחוזת מרעהו.

שנת עקב תשמעון לפ"ק.

[Faint handwritten text]

הקדמה •

מנחה שלוחה היא אלי המגילה הזאת, קטנה במהותה ועצומה בתבונה מקדוש אחד מדבר
למען תהלה ה' ולמען שמו ולמען החזיק בלושר תורתו הקדושה, הוא מאהבי הרב הגאון מוה"ר
מענדל שטיינהארט נר"ו, ואם מתנגד אל רצונו הוא — כפי כתבו — לשלוח ביעקב דבריו הנכוחי
בענין היתר מיני הקטניות בפסח ויתר תקנות חצרות הנלצים נקראים על שם קונסיסשרי' זק"ק
קאסובעל יצ"ו דינים ומנהגי' ולהפיצם בישראל, — וסנה בהשקפה ראשונה כמחשבותיו מחשבותי
ולבי נכון עמו בזה כי יראתי כי אמרתי פן ינכרו צרימו, בנרבים המגדילים עליהם צענינים האל
(אך למען הקריאם ולא למען אדר יקר תורת ה') בראותם חוסן מפעלות דברי חלקים חיים
בדברי חן פי חכם הזה, ירצו לעשות גם הם בלעיסם כן לסתור ולהשחית דבריו הנעימים, וסי
באשר לא יכולו, יפנו ויתנו יד לפתות את המון בית ישראל בדרך עקש ועקוב ותרב המכשלה,
ככה עלתה במחשבותי תחלה.

אמנם הדרי חקור דבר לאשורו מלאתי, כי ישרים דרכי ה' וכי עד נדק ישוב משפט דרך האמת הקיים לעד, ולא אוכל להתאפק מלעצור את פי אזהבי ולהציא את כל הדברים האלה למבטש הדפוס, למען יראו כל מונאי דעת ויבינו כל דורשי הישר והנדק, אשר לא למען הרבות כבודם ולהתגדר במלכת ה' עשו שרי הקונסידטאריים את אשר עשו, בלתי אם במסלול הנכון ובאורח מישרים דרכי החכמים הקודמים נוחי נפש הלכו, וכל מנעמייהם על אדני פז דברי הש"ס והפוסקי' מיוסדים

מיוסדים ונכוחים, ודרך המה לכל ישרי לב וכל יקר רוח ואיש נכון יראה אשר כל ישעם וכל חפצם אך ללמד לבני יהודה עבודת ה' ליראו ולאסבו בדרך האמת והשלום כמשפט חז"ל ואת אשר הורונו על פי דת ודין תורת ה' התמימה, ולהשגיח מנה ומריצה מצינוהם ולמוען מוצא עזרת מה לדלת עמינו ולהשאיר להם וחי' ככל האפשר — והנה נא ידעתי את יושר לב ידידי הרב המהדר גר"ו וטוב מזגו למוען אשר יכפר בעדי בהתפרסם דבריו העריצים והנעימים האלה עקב אשר רוחי בקרבי נדנה רק להודיע ולהודע ענינים הטובים הכתובים בספר הלז בנפוצת יהודה ובחוק עם ה' השם ישמרה וענתה צי נדקתי אשר לא להרבות קניני ורכושי עשיתי זאת, כי בלעדי מספר מעט אשר אקח לנפשי ולנפשות איזה יחיד סגולה רעי ועמיתי, אנוה לשלוח את כל הספרים הנדפסים ליד ידידי הרב הגאון המהדר גר"ו, עשה יעשה בהם ככל אשר יחפץ ויהי נועם ה' אלקינו עלי לכוון את מעשה ידי, יכוע על שפתי נבונים מעט, ולשונת ישרי לב וחי' אך זה שכרי מואת ה' ופעולתי לפניו תהי'.

והאשר ראינו כי כן האנשים דוברים גם כי קרב

שאלה א.

והאשר ראינו כי כן האנשים דוברים גם כי קרב

עת זא מועד הפסח צוה ראש המדברי' הוא האדון פרע' ידענט יאקוב: מהן, אשר גם לו יד ושם במקרא במושג ובגמל, על הרבנים היושבים על מדין בקונסיטוריום לעיין ולבקש על הדבר הזה מה לעשות אם להחיר ואם לאסור ע"פ דין תורתנו הקדושה ולהציא דברינו והסכמותינו ליום הוועד בהקונסיטוריום למוען נדעה מה לעשות, והנה עשינו ככל אשר צוה עלינו וכל אחד מואתנו שם הדברי' על לבו, ואזרנו מתנינו לעיין בש"ס ופוסקים למוען השכל הדבר ולהוציא הדין לאמיתו, ואח"כ אספנו יחד, וכל אחד מואתנו הציע דבריו לפני חבריו ובררנו הדבר הזה וצרפנו אותו מכל סיג, ומוכל הטעמי' אשר מואתנו ואשר ה' אלה לידנו, הסכמנו יחד להחיר מיני קטניות, בלי שום פקפוק שבעול, ולא לבד לאנשי המלחמה אך לכל איש מיישראל היושבים במלכות וועסטמאנט, ואתה ידידי תאמר ברוכים אתם וברוך טעמכם כי תמכו יתירותינו במקום האמן מגדול עוז לכל החוסים בו הוא הש"ס, תלויים עלי' כל שלטי הגיבורי' המה הפוסקים המפורסמים אשר כל בית ישראל נשען עליהם, מלבד לפי הענינים הכמוסים אתנו אשר לא אוכל כעת לגלות לך, והנה גם הדבר זקן ונשוא פנים יועץ וחכם חרשים הבקי בצנני וירושלמי וכל הפוסקים הוא הגאון המפורסם

מיהרר

(1)

נשאל בשאלנו מהיראים והחרדים על דבר ה', הנה בעת יאמר ליעקב ולבית ישראל, החללו מאתכם אנשי' לצא, הכינו וצוואו בצרית אתנו לעשות את דתי המלך כאחד העם מומנו, ואיש את אחיו יעזרו, כי כמוכם מומנו, חלק ונחלה בארץ, הארץ היא רחבת ידים לפניכם, שצו וסחרו ויהאחו זה, אומנם לזאת יחרד לבנינו, אם יהי' הפסח לבני ישראל, ואנשי המלחמה חונים במוח' או בתוך עיר או כפר אשר אין איש מיישראל יושב בהנה, מה יעשו אלה חלוצי הצבא מעמינו אשר מואנו נפסח להתגאל בפת בג המלך שלא לעבור ח'ו איסור כרת? הן המה צבא תאכל חמץ אצל אינם בקום אכול מנה כי לפעמים הם רחוקים מיישראל, ודבר אין להם עם איש ישראלי ואף האיש אשר הוא טהור וירא אלקי' ובדרך רחוקה לא הוא מערי ישראל חדל לעשות הפסח במוותו, כי אין בכחו בכל פעם להביא לו מוצת בפסח למולא נפשו כי ירעב, ועל ידי זה נשבתו מומלחמתן וכדי בזיון וקצף, כי אין הנוקד נוסע ברב חיל חלוצי צבא אם לא יאכלו כנפשמם שבעים ועתה נפשינו בשאלתנו ועמינו בצקשתנו האם אין למוצא תקנה לאנשי המלחמה האלה, להחיר להם אורז ודוחן ומיני קטנות, שאין בהם חשש חיימוך וגם שמענו שצני מערבי והספרדיים אוכלין אותן בפסח למוען לא יהי' מוכרחים האנשים האלה לאכול חמץ בפסח ח'ו?

מוסר"ר ל"ב בערלין, והשני הוא הרב הגאון
החריף מוסר"ר שמעון קלקאר, גם בידם חבילות
חבילות ממים שכתבו בענין הסתער הזה, אך חזי
לא באתי כ"ל לכתוב לך (וכאשר כבר אמרתי למעלה)
מה שגלה במודתי לך, מהענין הזה אשר חנני
בו ה', וזה די והותר להסיר ממוני כל חלונות
המחמירים, ואף גם זאת חבילות המוציא והמציא
כל הדינים הנזכרים לזה מש"ס ופוסקי' חנני באתי
לפלפל בפילפולא חריפתא, להראות חריפות וביאור
להעמיד תילי תילי' מאחזי תורה וקו בזה, ולבנות
אמונתי רוח, עלי נחיה סלע המחלוקות, ורוח
עצמי ואיננו, וחי' כאשר יחלוס ה' ע"ז ויאכל,
ויקץ ואין כל והסרה נפשו, ראש ידידי כי אין
זה דרך עומדי וחלילה לי מה' להגות בדברי שוא
כחלה, לא באלה נחר ה' ולא חפץ כמוך דרכתי
בדרך סלולה להביא דבר דבור על אופניו ראשון
בש"ס ואחריו בפוסקים דעות מדעות שונות ומה
שנראה לי בהם להכריע ביניהם לפי דעתי הקלה
ועתה חבין לדרך הזה פעמי, ואניע לפניך דברי
הש"ס והפוסקי' הראשונים ומה מהאחרונים:

הנה השאלה שלפנינו מתפשטת לב' סעיפים,
האחד הם יסבאור ודוחן וכל מיני קטניות חש חיומן:

והשני אף הם אין בהם חש חיומן אם יש
לאוסרן משום דברי' המותרים ואחרים נהגו בזה
איסור שאי אתה רשאי להתיר בפניהם.

ואשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון דזהו
ל' הגמרא בפסחים דף ל"ה מתני' אלו דברי' שאד'
יוצא בזה י"ח בפסח, בחיט', ובשעור' בשיבולת
שועל, כבוסמין, ובשיפון. ובג"מ, הני אין אורז ודוחן
לא, מהכ"מ? אמר ריש לקיש אמר קרא לא תאכל
עליו חמץ ש"י תאכל מוצות, דברי' הבחי' לידי חיומן
אדם יוצא בזה ידי מזה, יוצא חילו שאין בזה
לידי חיומן אלא לידי סרחון. מתני' דלא כריב"ן
דחגי' ריב"ן אומר אורז מין דגן הוא, וחייבין על
חיומו ברה, עכ"ל הגמרא.

כרי דאף ריב"ן לא אמר אלא באורז אבל בשאר

והיכל לשון הריב"ש בתשובה סימן ת"כ הלחם
שנקרא פני"ו והוא מדוחן מותר לאכלו בפסח וסי'
שם ובזה הסכימו המפרשים שכל המינין חוץ מן
ה' מיני דגן הנזכרים במשנה הם מותר' גמורי',
ואפי' איסור דרבנן ליכא שאין בזה לעול' לידי
חיומן ובזה פשוט המנהג לבשל האורז וכל מיני
קטניות, עכ"ל בקמרה.

ועתה אעתיק לך לשון הטור בא"ח סי' תכ"ג
וה' חילו דברים שיוצאין בזה י"ח בפסח בחיטים
וכו' אבל לא באורז ודוחן ושאר מינין, גם אינן
באים לידי חיומן ומותר לעשות מהן תבשיל וכן
מכל מיני קטניות ויש אוסרין לאכול אורז ומיני קטניות'
בתבשיל לפי שמתערבין בזה חיטין, וחומרא יתיר'
הוא זו ולא נהגו כן עכ"ל.

וידוע דהטור אשכנזי הי' ובימיו עדיין לא נהגו
איסור באשכנזי מיני קטניות, ואפי' להיש אוסרין
חילו אלא משום חטין המתערבת בזה.

וגם המהר"ר בסי' תכ"ל כתב דמותר לעשות
תבשיל מאורז ודוחן ומיני קטניות, וגם המרדכי
כתב דלא נהגו כן שלא לאכול מיני קטניות בפסח
זולת האשכנזים.

כרי קמן גדולי עולם אלה אשר כל בית ישראל
נשען עליהם חזרו יחדיו אל עמק השום, שבוני
קטניות ובאורז ודוחן אין בה' שום חשש ולא גזיר'
משום

משום חיומן ומותרים לאוכלם בפסח בתבשיל.
וכנה הרמ"א בסי' תכ"ל כתב על המהר"ר וז'
יש אוסרין וכן נוהגין ואין לשנות, והוא מסמ"ק
שהביא בסי' זה לשון ה"ב, אחר שהביא גמרא
דפסחים דף ל"ה ת"ל כתב ובפרק ערבי פסחי'
דף קי"ד ע"ב איתא מילי שני תבשילין אמר רב
הונא סילקא וארוזא (ופירש"י וסר"ן רבותא קאמר
דאפי' בזה סגי ולא צעיק שיחי' מיני בשר, וסילקא
וארוזא לדוגמא בעלמא נקט) רבא מהדר אכילקא
וארוזא הוהיל ונפיק מפומא דר"ה, אמר רב אשי
ש"מ מדר"ה דלית דחש לדריב"ן דאמר אורז מין
דגן הוא. (וקשה לי קצת מכל' לרב אשי למידק מדרב
הונא דלית מאן דחש לדריב"ן דלמא חש וסא דאמר
ר"ה אפי' אורז סגי היינו כשהלכנו ברותחין או בני
פירות: ונורף לומר כיון דר"ה להורות בא בחיזה
מינים אים יוצא ידי חובתו לשני תבשילין ש"מ
דכל ענין מותר דאי לא תימא הכי הוי לי' לאמוראי
לפ"ש דבריו ואף דלא נקטו אלא לדוגמא בעלמא
וחתי נמי שפיר דרב אשי לא צעי למידק מרבא
רק מר"ה והבן). ויש אוסרין לאכול אורז וכל
מיני קטניות וחומרא יתירא היא וגם רבינו ירוחם
כתב אותם שנהגו שלא לאכול מיני קטניות מנהג
שטות הוא בידם, זולת אם עושים להחמיר על
עצמם, ולא ידעתי למה, ובזה"ל כתב בשם סמ"ק
על הקטניות יש נוהגים איסור לאוכלם בפסח וכן
הר"ר שמואל מאייצרא אבל הר"ר יחיאל ושאר
גדולים היו נוהגין בהן היתר (והיינו דהם בעצמם
היו אוכלים מיני קטניות, וכ"כ במרדכי להדי' על
הר"ר יחיאל מפ"רים שהי' אוכל בפסח פול הלבן).
וקשה מאוד דבר להחמיר כיון שאחרים נהגו בזה
איסור, ונראה שלא נהגו בו איסור משום חיומן,
דלא טעו אינשי בזה ואפי' התינוקת של בית רבן
יודעים דאין באים לידי חיומן אלא ה' מיני דגן
בלבד, אלא דאסרו משום דגן מעשה קדירה,
וקטניות מעשה קדירה גזירה הא אטו הא, וגם
יש מקומות שעושים פת מקטניות, ואתי לאחלופי
בדייקא שהוא מעשה קדירה, וגם פעמים תבואה
מעורבת בזה ואי אפשר לבררו כיטב עכ"ל, וכתב עליו

ומזה תראה ברור כשמש שאף הסמ"ק לא כתב
דאיסור משום חששים תכ"ל אלא שכתב טע' מדעתו
להנהיגם להחמיר על עצמם, ולא מצא טע' נכון
להומרתם, עד שטרח ויגע למצוא טעמים שונים
שלא להחזיקם בטעיה בזה שהתינוקת יודעין,
האף שטעמים תכ"ל אינן להלכה כאשר נבאר בע"ה.

בטעם א' דגן מעשה קדירה וקטניות מעשה
קדירה גזירה הא אטו הא. ואם טעם זה הוא
טעם המחמירים, הלא כל ישר הולך צעיו ירא'
ולבבו יבין שאין בזה לגזור גזירה חדשה מדעתנו
ולאסור אשר התורה התירה בפירוש וגם חכמי
התלמוד והגאונים לא אמרו בזה דבר וכן מצינו
במוגיד משנה פ"ה מה' חמץ ומה' אהא דכתב הרמב"ם
דמותר ללוש עיסה במים ושמן כו' והשיג עליו
הראב"ד וז"ל ואני אומר דאולי לא נאמר כן אלא
בזרין, וכזה המגיד ואני אומר אין לנו לגזור גזירה'
מדעתנו אחר הגאונים עכ"ל כרי דאף הראב"ד לא
רצה לגזור מדעתו רק דכתב דאולי משמע כן מוגמר'
ואפ"ה כתב המגיד אין לנו לגזור מדעתנו אחר
הגאונים ומכ"ש בדבר שהגמרא והגאונים התירו
להדי' דאין לנו לחדש גזירות מדעתנו, ואף הסמ"ק
המחמיר משום חשש רחוק תכ"ל היינו צומנים' שהיו
עושים מעשה קדירה ממיני דגן כדאשכחן פעמים
רבות לאין מספר במס' ברכות, ובלי ספק דגם בני
הסמ"ק הי' עושין כן, ולכן חששו לזה, משא"כ
בזמנינו

זומנינו דאין עושין מעשה קדירה ומויני דגן, רק מחיטים ושעורין קלופים כנודע, וזה אפי' התינוקי' ידעין דאסור לאכלם בפסח מטעם אחר, כיון דקורס הטחנה לותתין אותן כמ"ש המג"א, וברחי' גופא איכא חשש חמץ, ולא טעו אינשי בזה, ואף אם אחד צעיר ושנים במשפחה יטעו בזה, אטו ושוש שוטה זה נאסר כל מויני קטניות, וכמ"ג מויני בחולין דף ג"ס ובע"ז ל"ג בהא דרבינא שרו לי לר"ה למירמי ביה שיכרא, איזל רמי בי' חמרא ואפ"ה לא חש למלתא חמרא אקראי בעלמא הוא וה"ה הכא נמי.

והטעם ב' דעושין פת מקטניות, גם זה לא שייך זומנינו ומילתא דל"ס לא גזרו בי' רבנן ואם אחד מעיר ושנים במשפחה מערבין פסולות הקטניות

בדגן לעשות מהן פת גם זה לא שכיח ונאמר ככל מפני שוטה זה שאוכל פת הדראה ניקוס ונגזר, וכבר כתב הגאון בעל בנימין זאב בחשבותיו סי' קנ"ד בדברים שאינם מהדמים לא מחלפי להו אינשי ולא גזרינן בזה הא אטו הא כדאמרינן בפסח' שמן בשמן מחליף ענינה בקשירה לא מחליף עכ"ל ופירש"י בשבת דף קי"ג ע"א שכן שמן מחליף אינו ניכר בין זה לזה, ויודע דאין לך יותר שאין מתדמים מויני קטניות למויני דגן, ועוד אם זאת לחוש בזה א"כ גם יין שרק הנעשה מוין לא נשתה בפסח, אטו יין שרק הנעשה מדגן, וכיוצא הרבה, ועוד הא חזינן באנשי ספרד וכל בני מערבי דאובלים מויני קטניות בפסח, ומועולם לא שמענו שטעו בזה אנשי ספרד וז"ל לאיחלופי' במויני דגן וכל שלא טעו עיניו מראות יראה דגם הסמ"ק ודעמי' לא קאמרי אלא שלא לחששם להמחמירים לוחסרי דעת, אמנם לדיון אין בדאי' גזיר' זו לגזור וכמו שבארתי, ואית' בירושלמי הובא בב"י סי' קט"ו כשם שאסור להסיר האסור כך אסור לאסור את המותר.

ועוד נראה דהסמ"ק וסייעתו דחששו משום דלמא איתי לאיחלופי, וגם גזירה הא אטו הא היינו ציונים' שבו עושין קמח מאורז ומויני קטניות וכמ"ס הסמ"ק בענינו דעושין פת מקטניות וכ"כ הרמב"ם ובקל אתי לאיחלופי קמח בקמח ר"ל קמח דגן בקמח קטניות

ועוד נראה דהסמ"ק וסייעתו דחששו משום דלמא איתי לאיחלופי, וגם גזירה הא אטו הא היינו ציונים' שבו עושין קמח מאורז ומויני קטניות וכמ"ס הסמ"ק בענינו דעושין פת מקטניות וכ"כ הרמב"ם ובקל אתי לאיחלופי קמח בקמח ר"ל קמח דגן בקמח קטניות

ועוד נראה דהסמ"ק וסייעתו דחששו משום דלמא איתי לאיחלופי, וגם גזירה הא אטו הא היינו ציונים' שבו עושין קמח מאורז ומויני קטניות וכמ"ס הסמ"ק בענינו דעושין פת מקטניות וכ"כ הרמב"ם ובקל אתי לאיחלופי קמח בקמח ר"ל קמח דגן בקמח קטניות

ואפ"ה שרו להו לממחי בקמח עדשים ואף דבקל אתי לאיחלופי קמח בקמח, ולא כ"ס מההסמ"ק זומנינו לומר דהדור פרוץ כו' חלילה מלומר כן על עדת צ"י אשר כולם קדושים ובתוכם ה' וכולם יודעים דיני פסח אנשים ונשים וטף ומוחמרים ביותר, וכבר כתב בעל בנימין זאב דאין בני תור' ניגחו ואם ושוש פושעים בגופים האובלים למעדני' כו' ח"כ אשר נמי נגזר דאתי למיכלי גבולות וטריפות, ואף אם נאמר כלשנא בתרא דיש לחוש היכא דשכיחא עבדי, ונ"ל דרבה דחש היכא דשכיח עבדי היינו קמח בקמח דבקל אתי להחליף קמח קטניות ואורז, בקמח מויני דגן, אכל במדינתנו שאין עושין קמח מויני קטניות גם הסמ"ק וסייעתו מודים דתו אין לחוש, וכיון דנתבטל הטע' בעל גס הגזירה, ולא שייך כהן לומר דעכ"פ דבר שבזמן שצריך מניין אחר להסיר ושוש דהיינו דבר שנאסר בזמן, משא"כ במויני קטניות דמעול' לא נעשה תקנה ולא נגזרה גזירה על זה בשום בית דין שבעולם אלא דנהגו כך וכמ"ס הסמ"ק בענינו, ולכ"ע שסתא דבעל הטע' בעל נמי הגזיר' וחששה, ואין בזה פיקפוק.

ועוד נראה דלא שייך באופן שהתירו עוד חשש דלמא אתי לאיחלופי או הא אטו הא, ונגמרא דמונחות דף מ"ס, דאסרו סדין צניצת לפי שאין בקיאיין, ופירש"י דאין בקיאיין לדרוש סמוכין ואיתו למישרי כלאים צניצת, ופריך הש"ס ויגדלוש בפירק' כלומר דתו ליכא למוחש לטעות אלא משום קלא חילן, תו פריך ונכתב אדיסקא דהאמר רבא דסומכין אדיסקא לעניין חמץ בפסח ויכ"פ אלא אמר רבא כו' הרי אם דרשינן בפירקא וניכתוב אדיסקא תו ליכא חשש דאתו למיטעי וא"כ בדרון דידן נמי דדרשינן בפירקא ונכתבו אדיסקא לכל המקומות בברכין ובכפרים, ע"ש רש"י ד"ס ונכתבין אדיסקא, דאינו אסור אלא ה' מויני דגן ואורז ודוחן ומויני קטניות אין בהם איסור הימון תו ליכא עוד חשש משום איחלופי ולא הא אטו הא.

והטעם השלישי דהסמ"ק דאפשר כיון דפעמי'

הרבה תבואה מעורבת בהן ואי אפשר לבררו, מלבד דזה ליתא ומועשים בכל יום יוכיחו דלא נמא' כ"כ תבואה הרבה מעורבת בהן עד שא"א לבררו וגם אתי בדקתי לא פעם אחת ולא שתיים אלא הרבה פעמים ומועולם לא מנאתי בהן רק מעט מועיר, רק באורז מנינו לפעמי' איזה גרעיין בקליפתן ובראין כאילו הן גרעיני תבואה ובאמות בדדיק' ופה נראה שהן גרעיני אורז בקליפתן, ובקל אפשר לברר גרעיני תבואה מהוכן כמו שמצריין מויני תבלין ומלח ופירות יבשים שנתייבשו ומשאל ללכס, וגרעיני תבואה, ועוד דהרי גם הטור כתב חששא זו דתבוא' מעורבת בהן ואפ"ה לא חש לזה וכתב דלא נהגו כן גם הפר"ח כתב דפעם אחת בשנה ידועה נמא' הרבה תבואה מעורבת באורז אכל לא בכל השנ'

וזה פשוט למאד. הן אמת דראיתי צליקוטי מהר"ל דכתב בשם מהר"ם דקטניות וכל מוינין אמר מהר"ם דאסור לבשלין בפסח דגזרינן הא אטו הא, ואף דאין אסורין מן הסודרם אלא כל דגזרו רבנן העובר עליו חייב מיתה ועובר על לא חסור, וגם אין לומר, כאן המנהג להסיר, דמנהג טעות הוא זה, דוקא בדבר שהוא היתר גמור, ואפ"ה יש מקומות שנוהגין איסור, בזה יוכל לומר מנהג מקומי דנוהגין בו היתר, עכ"ל, תו כתב באותו דף בשם מהר"ם הכ"ל חסידים הראשונים שצעיר גיימסטאדט לא היו מדליקין בפסח בשמן שקורין ליון אצל ואינהו סברי כסמ"ק דקטניות וכל מוינין אסורין בפסח והא נמי מין קטניות הוא עכ"ל, הנה לולי ראיתי לא האמנתי שדברים כאלה יכתבו על ספר ואף כי לפרסם ברבים, כי לא די שדבריו סותרין זה את זה תוך כדי דיבור אלא שכל דבריו מרפסין איגרא וקאים כנדין, ומתחילה כתב דמויני קטניות אסורין ואין לומר כאן הוא מנהג היתר, תו כתב דרק חסידים דגיימסטאדט כו' דס"ל כסמ"ק משמע דוקא חסידים ה' עושין כן ולא הצדיקים ואף כי הסמון, ואף דמין קטניות הוא ודוחק לחלק בין מין קטניות זה למין קטניות הנעשה מזה השמן דהסמ"ק בענינו בהנהגה בחדא מתתא מתתיבא ודין אחד להם ע"ש וגם

וגם הלשון דס'ל כסמ"ק משמע דלאו כ"ע כסמ"ק ס'ל ואפ"ה כתב דאין לומר כאן המנהג להסיר, וגם מה שכתב כל דגדור דבין העובר עליו חייב מיתה אי' מלא שגורו עליו החכמים בזה או באיזה פוסק מלא כן הלא הסמ"ק גופי' כתב רק טעם לאהות הכוונה איסור והוא בעצמו אינו יודע טעם נכון לזה וכתב שקשה להסיר והיות קשה לומר הדבר שאינו אלא מנהגא בעלמא וכל הפוסקי' המפורסמי' פוסקים בהיפוך שהעובר אמנהג זה חייב מיתה אשר לא מצינו כיוצא בזה רק ברש"י ברכות דק"ט אלא באמת אין ספק אלאי שתלמיד טועה כתבו בשמו או שמע וטעה כי לא שמע התלמיד הכותב דברי ליקוטיו האלה ממהר"ש עצמו רק מתלמיד מהר"ש כאשר מעיד עליו בעצמו בהקדמה, וגם אפשר בקעה מלא וגדר זה גדר אך לפי"ש לעיל דדוקא בימי' שהי' עושים קנח מומי' אורז וקטני' ראוי לגזור ולא כן בזמנינו, גם המהר"ש וסייעתו מודים דעכשו בזמנינו אין לחוש לכלום ולחדש גזירי' מדעתנו אחר התימה הש"ס בסדרא בעלמא, ולא עדיפא דברי ליקוטים האלה אשר לא ידענו מצטן מי יאלו ואשר דבריו סתומים וסותרים זה"ז, ממה דמצינו להדיח להסיר, בגמרא וברוב פוסקים הראשונים המפורסמים.

ועתה אעתיק למעלהך מה שזאלתי וראיתי בס' מור וקליעה להגאון יעצ"ץ ובאשר שהספר הזה אינו בזמנא אפי' אחד בעיר אעתיק אות באות מכל מ"ש בזה, וז"ל בס' הנ"ל וז"ל וזשעת הדחק יש להסיר כל מיני קטניות באכילה, שהרי אפי' הטור שהיו אשכנזי' (בפד"מ) ובימיו כבר התחיל המנהג של חומרא זו לא השגיח בה וכתב וחומרא יתירה היא ולא נהגו בה, ומכלל שלא קבלו אבותינו האשכנזי' בימיו (לכן מה שכתב וגרסם בהגהת רמ"א על מוציא דין זה הטור משושבת היא) ולא נתפשט ביניה' וכמה פוסקי' חושבים אותה לשטות ומנהג טעות שאין צריך אפי' חרטה והסרה, וכן מוכח מגמרא דפסחי' קי"ד ש"מ לית דחש לדרי"ב ורצא דסדר אסילקא וארזא וכל חומרא דקטניות נמחו מאורז ועפי' דעת ר"י בן נורי, וכיון דנעקר השורש ומילא יבשו הצמחים מהליהם,

ישראל

ישראל במחזו הלא הגני הגני להיות נטפל לדבר מצי' זו וכל ימי הייתי עומד ומנפה מתי יבוא לידי ואפרס' דעת אדוני בני מצי' זל"ל להפקיע חבל חומרת כאלה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בהם לקיים והגזור אומר ויקס ואקבענה בדפוס ואעשה כיון להביאם לידי מעשה לתקוע בה מסמורת לקצעה להלכה לדורות לזכות בה את הרבי' ולהסיר ממשול מדרך עמינו בודאי למנוס יחשב עכ"ל, ואם בימיו עלת' כך עכ"ל בימיו שהעניות מתגבר והמשא ומתן מתמעט והיוקר יאמיר ואנשי צבא מצבי עמינו שאלו ללחם מנות ואין, ודאי למנוס יחשב לנו ושכרנו מן השמי'. ובהנ"ל ניחא נמי מה דקשה ומגמרי' דיבמות ודמנחות אם יבוא אלי' ויאמר דאין חולצין בסנדל אין שומעין נו שכבר נהגו העם בסנדל הרי דאפי' לאליהו אין שומעין נגד המנהג שאני התם דאיתו להוציא לעז על החליות הראשונ' שכבר נעשו בסנדל, דמס' חולצין בין במנעל בין בסנדל וכיון שכבר נהגו העם בסנדל ואין כאן דגדור איסור ולא הפסד מומן אמרו דאין שומעין נגד המנהג משא"כ בגדון דמיני קטני' דאפשר ע"י המנהג לבוא לידי איסורי דאורית' ואיכא נמי הפסד מומן ועורר הציבור.

וז"ל הרא"ש בשו"ת בשמים ראש סי' שמ"ח ומה ששאלת בדבר הקטניות ואורז ודוחן בפסח שנקטת רבני אשכנזי' אסורים וכן המנהג במקטת קהילות באמרים שאין זוכרים זמן שאכלוהו?

תשובה, זרות הוא זה שהדבר מפורש בגמרא להסיר ולא נודע בשום מקום שום ד"ד שעשו הקהה בדבר אין לנו לחפש טעם וזכות למע שעשו מקטת ולא אכלוהו בקהילות ידועות וקדוץ הדבר שמן הגירושין והצבולות נשתקע ענין זה שהגירוש הראשון שהי' למוטעון ה"ג א"כ עדת קטנה של קראים בתוכם שנתגרשו ונכחו בתוכינו בלכתם עמנו בגירוש וזה לא ידעו שום חילוק בין לחם ללחם והכל מהמין כל שאשר לעשות מומנו קנח ולחם אכל אלו חלילה לנו לאיסור דברים המותרים חנם וצויה ממש משום תקנת עניים ודלים שאין להם צער ולחם לשבוע כל יומי המועד ומעברין דלא ליקלעו תרי שני בהדדי משום

עני' האוכלים לישראל ירק בסעודתם וכן אין מעברין השנה במוצאי שביעית אפי' שריונים לו משום זה ק"ו לאסור רוב מיני מאלל לעניים ואצוניים ובי"ט והמחמירין עתידין ליתן הדין עכ"ל לשון התשובה הנ"ל. הרי דכתב הרא"ש דאין לנו לחפש טעם וזכות למע שעשו מקטת מקומות שלא לאכול מיני קטניות וקדוץ הדבר שמן הדוקין בא דאין מאמינן בתורה שבע"פ והנה אילו הי' ברור לנו שמן הדוקין בא, הי' מצי' וחובה עלינו לכופף את העם לאכלן בפסח שלא לחקות את הדוקין וכ"כ הרמב"ם בפ"א מה"ל איסורי ביאה בביולא בזה וז"ל וזה שתמלא מקומות מקומות והתמלא תשובות למקטת גאונים שיוולדת זכר לא תשמש עד מ"ס יום ויוולדת נקיבה כו' אין זה מנהג אלא טעות באותן התשובות ודרך מניית הוא באותן מקומות ומן הדוקין למדו דבר זה ומוצא לכופף כדי להוציא מלבן ולהסירין לדברי חכמי' עכ"ל, הרי דבימי הרמב"ם הי' מנהג זה להמתין במקומות מקומות וגם נמלא מנהג זה בתשובות הגאונים ואפ"ה לא טרח הרמב"ם למנוא טעם נכון למנהג זה וכתב דמנהג טעות הוא ומן הדוקין הוא בא ומוצא לכופף, מכ"ש בזמנא הלא דאיסור מיני קטניות דאפשר נמי דמן הדוקין הוא בא וכמ"ס הרא"ש ואף אי לא כתבו הרא"ש ראוי הי' לכתבו ויותר נראה מטעמי' אחרים אשר גם הסמ"ק בעצמו תמה עליהם וטרח וחפש עד שמוא טעם כל דהו, ובדאי אילו ראה וידע שמן הדוקין הוא בא הי' עיקרו מכל וכל ולא הכיחו על מנהגם זה, כיון דמוצא נמי איכא לכופף להחזיר לדברי חכמים, וגם אין לומר דהמנהג בא דחשו לדרי"ב דהא ריב"ג נמי לא קאמר אלא באורז אלא במיני קטניות מודה דאין צריך לידי חימוץ ואפ"ה הי' נוסגין איסור אף בקטניות ומיניהן ש"מ דלאו משום דחשו לדרי"ב וכ"כ המהריק"ו על מנהג הנ"ל והוצאו צ"י לי"ד סי' קצ"ד, דהא הי' ברור לנו שהמנהג להמתין מ"ס ופ' יום בא מן הדוקין אפי' להרחק ולסייג אין לנהוג מנהג זה, דחומרי' דאית' לידי קולא הוא מאחר שהוא ממנהג הדוקין, וכ"כ מהר"ם אל שקר בתשובה סי' מ"ב שכן כתב הר"ר אסמעאל שכל דבר שטעמו באיסור והוא מותר מעיקרה

מעקרה שאסור לאדם להניחם בטעותם לפי שמוסרם על דברי תורה ופירושם ומוסרם לכוין ולהנחילם מלפניו שאין הדבר הזה אסור מעיקרו, ומכל זה תראה אם הי' צדק לן שהמנהג של איסור מיני קטניות בפסח הוא באמת צד מהבדוקין או מושם שסברו שגם מיני קטניות מחמין ואסורין מן התור' דהי' מנ' לכוין להחילן בפס'. וראיתי בנודע ביהודה בתשוב' סי' ג' ד' צורבא מרבין שהי' נוהג קולא באותן מ"ס יום צמקים שנהגו להחמיר ולהמתין מ"ס יום כתב דאין להענישו על כן כיון שהרמב"ם קורא תגר על מנהג זה ואף דנהגו להחמיר במקומו מושם חומרא בגאונים מ"ו מי יודע שמתחילה נעשה בהסכמת חכמי עיר דאפשר שהגשם נהגו כן מעצמן ומפי חכמתה ע"ש, הרי דמוכח לחומרא זו בתשובת גאונים וקרוצ לודאי דמהם בזה המנהג אפ"ה כתב אפשר דהגשם נהגו כן מעצמן ומלמד זכות על האי צורבא מרבין וכן גאה לעשות וללא כיש מהקדשים ומתטענים ומכבדים בקלון חצורם, והרב' יש לי לדבר בזה אך אמרתי אשמרה לפי מוחסוס כו' ואף דהרמ"א כתב בסי' תכ"ג הכ"ל ויש אוסרין מיני קטניות וכן נוהגין ואין לשנות מנינו כינא בזה בסי' קצ"ד דכתב גמי הרמ"א המנהג דהמתנת מ"ס יום דאין להתיר במקום שנהגו להחמיר ואפ"ה כתב דבינו הגאון שמואלר יבונתן שהוא צפראג והגאון חכם לבי בהמבורג בעלו למנהג זה מושם חורבא דאתי מיני' וכבר כתבנו דגם במנהג איסור מ"ק גמי נפק מיני' כוונת חורבא ואפשר איסור כרת ר"ל וביטול שמחת י"ט ועוד חששים כאלה ולמה נגרע מנהג הזה ממנהג הכ"ל שהוא מגאונים קדמאי והב"ח כתב דהפורן גדר צמקים שנהגו להמתין פ' יום יגשכנו נחש ואפ"ה לא חשו הגאונים הכ"ל לכל אלו הקללות וגזירות וכ"כ הרמ"א בסי' ג' וי"א דאין לבטל איסור דרבין וכן נוהגין ואין לשנות ואפ"ה לא חש לזה הגאון מהרש"ל וט"ז בסי' הכ"ל וכן הפ"ח ופסקו דמותר לבטלו וכמו כן תמא' צי"ד סי' כ"ד ס"ה דכתב גמי והמנהג להטריף ואין לשנות ואפ"ה כמעט כל האחרונים חולקים עלי' ומכשירים וכן מנינו פעמי' הרבה בש"ע ומכל זה תראה שאף שהאשכנזים רגילים לפסוק

בצ"מ

בצ"מ סי' כ"ז שגשג פנים לאביו הרמ"ש ואין מחמין לשום אדם בתורה ואף לפוסק נגד רמ"א וסמ"ע ומראין טעם לשבח אין כאן טועה וכו' וכ"כ הרמ"ש שאפי' על דברי גאון יכולים לחלוק וכו' (עיין צד"ש סנהדרין פ"ד אות ו') וכן עשה כמה פעמים הסמ"ע על הרמ"א והש"ך על הסמ"ע והאחרונים על הראשונים וראיות ברורות יתנו עידיהן וינדקו ע"ש, העתקתי לך כל זאת למען תראה כי אחרי סתימת הש"ס לא קבלנו עלינו שום פוסק לפסוק רק כמוהו, אף צמקים שפוסקים מפורסמים כמוהו חולקים עליו, ולא להחם חקן ה' אותנו דעת ובינה למען לא נהי' כעור מגשג באפילה ורק חכם מה שרואה צענינו ולבבו לא יבין להכריע ובעו"ה כמה מושלים יאלו מזה מכמה מורה הוראות שמעולם לא ירדו לעומק הלכה גמרא וראשונים רק מה שמאלו בקיבור' ולקוטים, וכל מה שגמא' בדפוס, אללס כניחנו מסיני ושועלים מחצלים כרמים בש"ע הקטנים, ועד הראשונים לא באו לרד לעומק דין, וצעיני ההמון בגדול כקטן לומדים צענינים ומקרה אחד לכולם הן כמה הי' מחריצי הדור, וכבר שמעתי בשם כמה גאוני דורתינו ודורות שלפנינו שרצו להחרים הש"ע הקטנים מושם כך שלא ללמוד מתוכם כי אינו רק קיטור וכל המורה מתוכם לא יפסקו דין אמת לאמתו ודי בזה לידוע ומבין — ומועתה נחזור על דברינו מה שעלה בידנו ממה שכתבתי לך עד הכה והיואל ממנו הסותר מומיני קטניות מפורש להדי' בש"ס וממש כל הפוסקים הראשונים המפורסמים, אשר המה לו לעינים, והסמ"ק ודעימ' דחולקים היינו כמ"ש דזה הי' בזמניהם שהיו עושין פת מומיני קטניות וגם קמח ובקל אחי לאיחלופי וגם מושם שאינן בני תור' משא"כ בזמנינו אפשר וקרוצ לודאי דמודים החולקי'

(*) אמר וואלף היידנהיים המגיה, הן זאת מלאמי להרמב"ם באמת מאגרותיו שהשיב לשאלים ממנו על דבר ההליכה בנהרות גדולות בשבת וז"ל: תשובה אין הפרש בין ההליכה בימים המלוחים וכו', אבל מה שכתבם מהתלומד במנהג המנהג ידוע הוא דבר שררף להזהר בו מאוד, וצביאור אמרו ז"ל דברים של המר ואחרים נהגו צו איסור אי אתה ראוי להחמיר בפניהם, אבל לרד למנאי שצארו התלמוד הירושלמי והוא שררף לרע שאותו דבר מותר ואסורו על עצמו מדר שררף על עצמו, אבל אם היו אכזי אותו המנהג כוונתם בדבר המותר שהוא אסור והם מתמיד' על מתשבת האיסור בו וכ"כ אם נחתנו בו היקף מיוחד שדמה להם אסורו ואין ראוי להניחם באמת המתשבת בשום כניס אבל לרד למקום צדק ומודיעים להם שזאת שחשנו בו שהוא אסור הוא מותר ונכל לה' באסור' טעות, לשיטתן ראוי לקבוע העו' בשו"פ, ואין הפרש בזה בין אסור המותר והתרת האסור וכו' עכ"ל.

באשר שהיא דלא כהילכתא דבגדרי פ"א חית' נדרה
שלא למוזג לו את הכוס וכו' אין צריך להפך ר"ג אומר
צריך להפך שנאמר לא יחל דברו וכו' ומסקינן בגמ'
מאן תני דברים המותרים מני ר"ג היא, ופירשי'
ר"ג היא דאמר לעיל גבי שלא למוזג לו כוס דצריך
הפדה הואיל ונהג בו איסור והיא סבורה שהיא
אסורה להציע לו המטה אינו ראוי לנהוג בו היתר
אלא בהפדה וכו' הר"ן שם ר"ג היא דדרוש לא יחל
אפי' מידי שאינו נדר גמור אלא דבר בעלמא אפי'
לא יחל שלא לנהוג קלות ראש בגדרי ה"כ כיון שנהגו
איסור בדברים המותרים הוי לגבי' כדברים האסורי'
ומוכחן אומר הרר יהודה שמי שנהג בזמן מיוחד שלא
לאכול בשר צריך התרה ע"ש ג"כ ברא"ש וא"כ י"ל כיון
דסתם גמרא מוקי לה להך ברייתא כר"ג ולא כרצנן
דהילכתא בנותי' וכדפסק הטור והמחבר בס"ס רל"ד
צ"ד, ע"כ לא הביא הרמב"ם הך ברייתא דבגדרי
המותרים, אך דוחק הוא צעיני דרמב"ם יחלוק על
ברייתא מפורשת דמקשה ש"ס מינה בסתם וגם לא
אשתמיט חד מהפוסקים לומר שהרמב"ם ס"ל דהך
ברייתא היא דלא כהילכתא, ועוד דעכ"פ קשה למאוד
הטור ואביו הרא"ש והמחבר בס' ר"ד דהניאו הך
ברייתא דבגדרי המותרים בלי תולק וכו' המחבר' אהא
דכתב הטור דבגדרי המותרים ואחרים נהגו בטעות
וכו' וכתב עלי' ה"כ ברייתא בפסחי' ובגדרי ט"ו דבגדרי'
המותרים וכו' שנא' לא יחל, ואילו בהא דגדרה שלא
למוזג לו כוס פסק הטור והמחבר בפשיטות בס"ס
רל"ד כרצנן דר"ג דא"כ הפדה וא"כ קשיא הילכתא
דהילכתא, וביותר קשה לאינך פוסקי' דס"ל בגדר
בטעות צריך התרה וביותר קשה שהיא מותר ונדר לא
מהני התרה הא בברייתא דבגדרי המותרים דמוקי
בר"ג מוכח דעכ"פ התרה מהני דהא בגדרה שלא
למוזג ס"ל לר"ג דצריך הפדה ועכ"פ הפדה מהני, ואם
נאמר דהך פוסקים ס"ל דברייתא דבגדרי המותרים
מייירי בגדר בטעות דקסבר שהוא אסור מן הדין מ"מ
קשה לדין דקיי"ל כרצנן דר"ג דבגדר בטעות (אם
הברייתא מייירי בגדר בטעות וכו') ה"כ התרה ואילו
אינהו פסקו והיינו היס אומרי' שסבי' ר"ד שהביא
המחבר דצריך התרה אף בגדר בטעות ובדאי לא

וגרע הכרז' שלא למוזג שאסרה עצמה צדק וצדעתה
שהגדר חל מגדר בטעות שאסר עצמו בסתם וכמו
שהכתוב בסמוך בשם הרמב"ם, ואם נעקש עוד לומר
דהי' אומרים הכל פסקו כר"ג מ"מ קשה אהטור
וביותר אהמחבר דבס' ר"ד הביא צ' דיעות והוא
דעת הרא"ש וסיעתו והיס אומרי' הוא דעת הרשב"א
ואם נאמר דהיס אומרי' כר"ג ס"ל למה מביא המחבר
כאן צ' דיעות והיינו אף כרצנן ואי כר"ג ולקמן בס"ס
רל"ד מביא בפשיטות כרצנן דגדרה שלא למוזג א"כ
הפדה וכרצנן?

ואומרי' דלכך לא הביא הרמב"ם הברייתא
דבגדרי המותרים (ואף דמביא הך דגבי צינן) דהוא
מביא דין אחר ומזה נשמע לדין זה דבגדרי המותרים
דהנה בגדרי דף י"ד ע"כ תנן קונס שאני יסן כו' קונס
שאני משמשך ה"ז בלא יחל דברו, ופריך הש"ס ארישא
דמתני' קונס שאני יסן מי הוי נדרה והא הוי דבר
שאין בו ממש ומסיק רבינא מאי בל יחל דרצנן, ומיינו
בל יחל מדרצנן כדתני' בגדרי המותרים כו' ה"ז בלא
יחל דברו, ומקשים שם בתוס' ישנים תימה מה ענין
זה לנהגו בו איסור וי"ל דהאי נמי שגדר ונתכווין
לאסור עצמו גם בגדר שא"כ ממש אין לך נהגו גדול
מזה עכ"ל הרי דמשמע דבגדר שא"כ ממש שזה לנהגו
בו איסור וכדדדי נינהו והנה הרמב"ם בהלכות
גדרים בפ"ג כתב הנודר בגדר שא"כ ממש ואסרן
אעפ"י שאין הכרז' חל, אין מורין לו שינהג היתר צדק
הואיל ואסר עצמו בו וצדעתו שהגדר חל עליהן אלא
פותחין לו פתח ממוקם אחר ומתירין לו עכ"ל הרמב"ם
וא"כ י"ל כיון שכתב הרמב"ם בגדר שא"כ ממש הגדר
חל מדרצנן שוב אין צריך להביא הך דבגדרי המותרים
כדמוכח ומסוגי' ה"ל דההדדי נינהו ואפשר דעדיפא
מיני'.

דאסרה עצמה צדק וצדעתה שהגדר חל ואפ"ה אפי'
מדרצנן א"כ הפדה? אמנם באמת החילוק מביא
לדעתו צמיעט עיין, דודאי מן התורה אין הכרז' חל
אדבר שא"כ ולא באר נדר להפקיע שיעבודי' דבעל או
דאשה אך הם אמרו בגדר אדבר שא"כ דתיחול
מדרצנן שלא לזלזל בגדרים משא"כ בגדר שצא להפקיע
שיעבודא חלמוהו לשיעבוד דלא ליחול עלה נדר דלפעמי'
יבעים ולא יפר או ישכח להפך ביום שמעו ולפעמים
מי יימר דמיוזקק לי' חכם ולכך אמרו דאף מדרצנן
לא ליחול וראי' קצת לזה מגמרי' דגדרים דף ט"ו ה"ל
דפריך הש"ס אסיפא דמתני' קונס שאני משמשך והא
משמעבד לה מדאורייתא ותי' הש"ס באומר הנאת
חשמישך עלי כו' וכתב הרשב"א והביאו צ"כ ס' ר"ל
אף דהנאת חשמיש הוי דבר שא"כ ולא חל הכרז'
בגדר תירטו בתוס' דנעשה כאומר גופך כו' והר"ש צא
כתב דמייירי באמר להדי' גופך עלי דהגדר חל
מדאורייתא וכו' להדי' בתוס' ישנים שם ד"ה רבינא
דבסיפא קונס שאני משמשך הכרז' חל מדאורייתא
ומתני' לגדדין קתני רישא בל יחל דרצנן וסיפא דמתני'
בל יחל מדאורייתא (וזה דלא כהר"ן דכתב דגם בסיפא
הוי צ"כ דרצנן דא"כ ממש) ואומרי' להקשות היא
גופי' קשה למה מוקי סתם גמרי' מתני' לגדדין רישא
צ"כ דרצנן וסיפא צ"כ דאורייתא הוי לה לאוקמי גם
הסיפא דומי' דרישא בל יחל דרצנן כלומר אף דמן
התורה אין הכרז' חל דמשמעבד הוא לה מ"מ חל
מדרצנן שלא לזלזל בגדרים אלא ודאי כמ"ס, דהיבא
דהגדר אינו חל מן התורה כגון במקום שמשמעבד
הוא לה לא עבדי רצנן תקנתא דליחול עכ"פ מדרצנן
או מטעמי' שכתבתי או דאיתא להו שום טעם דלא
רצו דליחול הכרז' מדרצנן במקום שיעבודא חלמוהו
לשיעבודא וכנ"ל ולפ"ו אמרתי ליישב קושייתי ה"ל

(*) אמר וואלף היידנהיים המגיד: אחרי שהרשות נתונה מאת הרב החכם המחבר כו' להבאיל תירוק יותר מורוח אמרתי אחר
דעי אף אני. הברייתא הזאת נכנסת בשלש מקומות ובשלושה לכות מסוכות ומשמעות כל דא' ודא' דלא כמשמעות אחריתא.
תניא דא' (בפסחים) דברים המותרים ואחרים נהגו בהם אסור אי אמה ראוי להתירם בפניהם עכ"ל הברייתא ותי'
לא מירי, ומשמעות לשון זה הוא כדאוקמה רב קסדא בכותלי ודמי' להון דלאו בני תורה ומשום דמסרכי מילתא
של קולא ומולין ביותר, ולכן בפניהם דוקא הוא דאי אמה ראוי להתירם לך אבל שלא בפניהם או אפילו בפניהם
אם הם בני תורה מותר במכורם שם, וכן הלכתא.
תניא אידך (בפרק שני דגדרים) דברים המותרים וכו' אי אמה ראוי להתירם בפניהם (כן גירסת רש"י גם ברא"ש

המותרים, הראש וסמ"ג והתשנ"ז והריב"ש צבי רנו (ולא כמשמע קצת צבי) וסמ"ג וסמ"ק אחד פירושא להירושלמי ומסוגי' דגדרי' כנ"ל משמע דלהלכתא כהראש"ס ס"ל ועוד מגדולי ראשונים והטור והמחבר ואף הרמ"א כוללו ס"ל בפשיטות דדבריהם המותרין וכבר שהוא אסור מן הדין הוי גדר בטעות ואין צריך התרה ובידועי' שהן מותרים ונהגו לאסור לסייג ונפרישות מהני עכ"פ התרה, וגם היס מיי שאומר שהוא הרשנ"א וסמ"ק אחד פי' בירושלמי דס"ל ביודעין שהן מותרין ונהגו לסייג לא מהני התרה אפשר דזהו דוקא בקצלו בפירוש וכ"מ קצת לשונם אבל לא בנהגו כן בסתם ומכ"ס היכא דאפשר דע"י המנהג לאסור יצוא לדידי אסור חמור כמו בנדרן שלפנינו וכמ"ס לעיל — ועכ"פ רוב הפוסקים הראשונים וגם האחרונים הרמ"א והלבוש והרשד"ם ובעל משא מולך והפנ"ח דירדו ביותר לעומקה דדין זה דדברי' המותרין כולם כאחד ס"ל דבגדר בטעות א"ל התרה ובגדר שהוא לסייג מהני התרה, וא"כ בנדרן מנהג אסור דמיני קטניות אם המנהג ה' בל בטעות שסבורין שהמה מחמין לא צריך התרה ומותר מניחא ואם מתחילה יודעים ה' שמתירין

ק

בפסחים לפניהם (וכן הוא) משום שנאמר לא יחל דברו עכ"ל ומשמעות לשון זה כמו שפורש בירושלמי דברים המותרים ואחרים שידעו שהם מותרים כוונתם כי אסור מלך חומרא ודקדוק אי אתה ראוי להתירם לפניהם ולבטלם משום שנאמר לא יחל, זה כל יחל דרבנן וכן הלכתא.

ותנאי אידך (בפרק י"א דנדרים) דברים המותרים וכו' אי אתה ראוי לנהוג בהם היתר כדי לבטלם משום שנאמר לא יחל דברו וכו', ולשון זה כולו מוקשה דלא ראוי סופו ולא סופו ראשו וקשה מדרי' אדרי' שדמתיים משום כל יחל כחבר שמה שאחרים נהגו בו אסור הוא מלך דבר או מנהג דמי לנדר, ומאמר לשון אי אתה ראוי לנהוג בו היתר ולא אמר כלשון אידך ברייתא להתירם לפניהם משמע מיני' שאתה בעלמך אין לך רשות לנהוג בו היתר לעצמך כדי לבטלם, זה דבר שאין לו שחר כי מאי אכפת לך בנדר או מנהג שאחרים נהגו בו אסור לעצמן, ואיזה ביטול יש כאן, ואין לומר שהנדר ה' באופן שנהי' גם אנחנו מודדים מהדברים כגון מי שנדר והדיר פירותיו או ספלין וכל דבר שהוא גשמוי להדיר, א"כ האידך קרי להו דברים המותרים? ועל דרכיו צריך אנו לומר שהברייתא מיירי בנדר שיש בו הפקעת ענינו דליה כגון אשה שגדרה שלא להביע מעטו של בעלה או שלא למוג ליתא הכוח ודמי להן שהם דברים המותרים מלך מה דלא כל כמיני' ואסורים מלך מה משום לאת לא יחל, ועל לשון זה שגדריתא מיירי בנדר שיש בו מאן תנא וכו' מני ר"ג הוי וכו', ואחרי שברייתא נישתא אליבא דר"ג לכן אירחא לישנא דברייתא זו ואיקבע להלכתא לישנא דברייתא אחרייתא בפרק שני דנדרים שהוא עולה לכולל עמאל. ונראה שזה שדייק הראש"ם בפרק מקום שנהגו באומרו כהעקת הברייתא הו"ל כדאיתא בפרק שני דנדרים ולא אמר כדאי' בנדרים או כדאי' בפרק שני ובפרק י"א דנדרים כי להורות בל דלשון הברייתא בפרק שני לחוד איקבע להלכתא ודפרק י"א אירחא. כן נראה לי פירוש שמועה זו בירור וכל דברי הפוסקים הקדמונים למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' על מקומם יצאו בשלום.

כן מאיזה רב או מורה, מ"מ כבר כתב הגאון ש"א צבי ס"ל דאף להרשנ"א וסמ"ק דס"ל בנדר שהוא מותר ונהגו לסייג לא מהני התרה היינו דוקא אם קבלו עליהם מעצמם משא"כ בשנ"ד גזרו וקבלו עליהם מודים דאפי' ב"ד קטן יוכל לבטלו ומכל שכן לפי מ"ס דדוקא ביניהם שה' עושין קמת ממיני קטניות שפיר שייך לגזור משום דאית להו חלופי משא"כ בזמנינו וכיון דבטל הטעם בטל הגזירה ולדעת הראש"ד אף ב"ד קטן יוכל לבטל, ופשיט' דיש כח ביד כל ב"ד של שלשה לבטלו להמנהג ואף לדעת הרמב"ם דאפי' דבטל הטעם צריך ב"ד גדול בחכמה וזמנין לבטלו כבר כתבתי דה"מ היכא שגזר מתחילה בזמנין כמו ר"ח דבר וכדומה אבל בנדרן דמיני קטניות דמיעולם לא הוסיפו ב"ד על כך ולא נאסרו בזמנין רק שנתפשט מצלי לדעת טעם נכון וכמ"ס הסמ"ק בעצמו ודאי דכל ב"ד יוכל לבטלו ואפי' ביטול א"ל רק בהתרה בעלמם ככל נדר, ואילו צרור דמין הגדוקין בל המנהג וכמ"ס צבטמים ראש מזה נמי איכא לבטלו והשתא עכ"פ אחרי אשר לא נדע בצירור מאין ומאיזה טעם בל המנהג דאסור מיני קטניות אמינא דיש לבטל המנהג מבח ספיקא טובא שכן שמה מתחלה המנהג בטעות ה' ואפי' התרה אינו צריך ודעת הרשנ"א וסמ"ק עכ"פ מהני התרה ואת"ל דלסייג נהגו כן דלמא הלכה כהגך פוסקים (וכן הוא מוסכם מרוב ראשונים ואחרונים) דאף ביודעין שהן מותרים מהני התרה, ומכל שכן לדעת הראש"ם דהמנהג מן הגדוקין בל דמזוה נמי איכא לבטלו וכל אהב האמת יותר מאהבת גיטו ובגדו המדומה יודה דאין צוה היתר שום פקפוק ומותר לכל ב"ד מישראל לבטל המנהג הזה ובפרט בזמנינו מפני תקנת עניים ואנשי צבא, דאם לא נתיר רק להם, גם המה לבס נוקפם ופורשים מלאכול אורז ודוחן ומיני קטניות ואתו ליד סכנה וכיוצא בזה כתב הב"י בל"ח ס' ש"ח בחולה שצריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבילה שמה יחא קן באכילת אסור ויפרש ויסתכן עכ"ל וליכא למוחש למסרבי מלחא דבני תורה אין וכמ"ס צבטמים וזכר וליה לן עצדיגוס דרשינן בפירקא ובזדאי המחמירין עתידין ליתן את הדין.

ומרדכי הגאון המפורסם מוהרר יוסף שטיינהרט צמפרו המפורסר שו"ת זכרון יוסף כתב נמי דבחרטה ה' מתיר להן אלא שלא מצא פתח וחרטה רק במה דאמרו אין לא אפשר לנו וזה לא מהני לדעת הרמב"ם דס"ל דעניות הוי גולד ואין פותחין בגולד, ואף לשיטת החולקים על הרמב"ם וס"ל דעניות לא הוי גולד מ"מ זה ודאי ל"ס שיהי' כל בני העיר ירדו ומכסיהם כבני ציטן ולכ"ע לא שכיח כזה הוי גולד, ובאשר רוב בניס הולכים אחר אחי אם אף אנו אומר דכלא"ס מצני ציטן ליכא הוכחה לאיסור דרשי' כתב שם דלכך לא הלכו צע"ס דלא לבטל מצרי שבת עכ"ל וא"כ כיון דע"י הליכותם יבטלו משוג שבת, לא ה' ר"י מתיר להם דכל נדר שיש בהתרתו נכוד עבירה אין להתירו וכמ"ס הרמ"א ב"ד ס' ר"ל.

וזה שכתב המחבר צבטמים צבי צבי רכ"ח דאם היתה הסכמה גדר לרבי' או סייג לתורה וכו' דשם היתה הסכמה על זה וגם המעיין צריב"ש צבטמים יראה משום צבטלם הסכמה היתה חשש סכנה, וגם אין ראוי מו"ס מהר"ל צבי וי"ץ דיש לחלק דשם מיירי שקבלו עליהם וכו' להדרי' אבל מה שנהגו וקבלו, ועוד דכתב משום דבר שצמנין ובכר כתבנו דאם בטל הטעם בטל הגזירה ועוד יש לחלק בצבטמים דברים וכמ"ס לעיל, ולגירסת ירושלמי בל"ח"ס לק"מ מצני ציטן דשם מקשה עלה דרבי דלא רצה להתיר להן, ומקשה ואין אדם שואל על נדרו ויתירנה אבותיהן נדרו ומקשה כ"ס יחי' הצנים מותרין דאם לאבות יס התרה לכ"ס לבנים דלא נדרו בעצמן ותי' הירושלמי אלא רבי תלמידו דר' יהודה הוי דס"ל דאסור לפרוש לים הגדול הרי להירושלמי אין ראוי' לאסור מצני ציטן, ואדרבה מוכח מדבריו דאף דבר שהוא לסייג ולפרישות גם לאבות גם לבנים

יש

יש החרה, ומ"ש צעל ק"ן בזה על הפר"ח הס דבריו
צטלים כמוכן וכאשר כתוב אללי באריכות וכאן לקצר
אני צריך *

ועתה באתי להביא ראיה דמנהג דמויני קטניות
אף יחיד יוכל לצטלו ואף כי ב"ד. ראיה ראשונה
ומגמור דחולין ה' ע"ב העיד ר"י על ר' מאיר שאכל

עלה של ירק צביט שאין וסיתר דני כל בית שאין על
ידו, חזרו עליו אחיו ובית אביו אמרו לו מוקם
שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו חיסור, אתה
נחסו בו סיתר דרש להן מקרא זה כו' אף אני מוקם
הניחו לי להסתגר בו מכאן לת"ח שאמר דבר הלכה
כו' ופירש' אעפ"י שדבר תימא הוא שנועלס נהגו

13

(*) אמר וואלף היירנהיים המניה: האי עובדא דבני גיזן מלכד מה שקאט מני' לדינא הוא קשה מתחלתו ועד סופו, שאמר כי בני גיזן לא היו אזלי מלוד לזידון, ומה לבני גיזן היושבים על הירדן אלל לוד וזידן היושבים על הים והמה דמוקים מהם דרך שלשת ימים כנימר לקמי', והוי' לי' למימר בני גיזן לא היו אזלי ממקומם למקום אחר במעלי שבתא אפילו דרך מועט; גם תשובת ר"י היא זרה מכמה פנים, שאמר כבר קבלו אבותיכם עליהן שנאמר שמע בני וגו', דמשמע מני' אבותיהם הם שכבר קבלו עליהם משום שנאמר לא שנהיטו חיינו לנהוג כן משום האי קרא, אפילו היה כוונתו כך הוי' לי' למימר ונאמר שמע בני וגו'; ועוד שלא מלאנו בשום מקום בחלמוד שסמכו חיוב מנהג האפות לבנים על האי קרא אלל אמרו האורו במנהג אבותיכם משום כך ובך, ואמר הכרח הכרח ופשטי' ולא אסמכוהו אקרא, ואפילו תימא שמי' כוונת ר"י הי' כך ואסמכיה אפאי קרא, א"כ הי' לו להזכיר רישא דקרא שמע בני מוסר אינך, ולא היה להזכיר להם הכתוב כלור בני מלוא ואל תטוש תורת אבך ועוד לא ידעוהו היכא רמיזא במוסר אינך מנהג אינך, ולמה לא הזכיר להם הכתוב כלור בני מלוא ואל תטוש תורת אבך תנינא דמשלי ס'י, ונמקם אחר מלאנו מדרש ר"ז שדרשו מוסר אינך לשון מוסירה ואמרו שמע בני מוסר אינך משום דאורייתא שנמסרו לך כסני מפי הכנורא, ואל תטוש תורת אבך מזוית דרבנן, ומדרש זה ודאי נתיסר על ההנקה שהכחו בעט' דברות לה' ב' וסנהדרין ק"ב א' אין אב אלא הקב"ה ואין אם אלא כנסת ישראל. מכל הלין כשע שפאי עובדא איגו כפי המונח בתחלת ההקפה אלל הי' צו ענין אינך שדערה. לכן כ"ל צדור שמעולם לא עלה על דעת בני גיזן להיות מתחרט על מנהגם ולבקש תמרה עליו, אבל שכן אפיק דוקוקים למנהג מקומם כשהם במקום אבא, גם תשובת ר"י לא הי' כלל משום דברים המותרים ואחרים כהגו בו איסור, אבל משום כותבין עליו חומרא המקום שאלה משם, ומבאר זה ע"פ מה שאמר ר"ז במס' שבת י"ט א' אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת, ומלוד לזידן מותר אפילו צערב שבת עכ"ל (ובשנה ההלכה צילמדנו וברכות ריש פ' שלח לך אלא שם משיים ומלוד לזידן וכוונתו צו מותר לו לפרוש אפילו בע' מפני שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום, עד"ל בשלחיו הדעות וכו', וז"ל נראה כמתנגד אלל לשון הרב ב"י ב"ח ס'י רמ"ח, והנה סבר לנו התלמוד כי רק בני גיזן לאורא הוי כהני דלא למייל מזור לזידו אע"פ שכולא עלמא דהו תמן אזלי, וזה מפני שבני גיזן היו כוהני' דמוקים אלל להפליג בספינה בע' כ"ל וכלל ולכן לא היו אזלי לשוק דלודן ואיתרימא דלודל לזידן במעלי שבתא לא היו אזלי מתחיל לזידן אע"פ שגור וזידן היו במקום היער, ואמר צביון לקמי' דר"י (בגין דלודן דרבינו ב"ל א"ל כוונות ר"י א"ל) ואמרו לו אבותינו אפשר להו. כלומר אבותינו עשו, כאן לפנים משורת הדין לפי מהי' אפשר להו, אכן דלא אפשר לן מהי', בלומה לא אנו כאן במקום היער? ועלזה השיב ר"י כבר קבלו אבותיכם כדינא שנאמר שמע בני מוסר אינך ואל תטוש תורת אבך שפירוש תורת כנסת' שג' והיינו מקומך, והאי קרא פקא חיוב קבלת חומרא המקום שילא משם בדאי' בהדיא חזון דף ל"ב ב' א"ל ר' יוחנן לרבי שמן בר אבא הני צביון חסילתא טריין ואל לא תיכול משום אל תטוש תורת אבך, ופי' דמי' מנהג מקומך שאתה מבבל ושם כוהנים בו אדרבא עכ"ל, וזה הכרחא לה עיקר בפירוש שמעו זו ובו יתישבו כל הדקדוקים, וגם כל מדרשי ר"ל הנאמרים צביון זה יתידו ויתאחרו ולא יתפדרו וכולא עליוס אחר כל בענינים; וזהו ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל ב"כוף הלכות שבת שאמר ומלוד לזידן וכוונתו צו מותר, אבל במקום שנהנו שלא להפליג כלל אין מפליגין ע"ל ר"ל אפילו מנהג שנעשה אפילו כן הי' לזכיר ר"י למחות ביד בני גיזן ולא להניחם על זאת המתקשה המועצת כמו שכתב רבינו בתשובה שהזכרתי לעיל.

[illegible]

צו איסור כו' ומסיק שם הש"ס דרבי סבר קדושה
 ראשונה ק"ל כו' הרי מוכחן נראה דרבי אף שחזתיו
 ר"י דרבי ונחמי ישראל ונעולם נהגו צו איסור ולא
 יוכלו לצוא לידי כמה איסורי' כרת ר"ל וכמו"ש צע"ל
 מו"ק ה"ב והיבא דאפשר דע"י מנהג יבוא לידי איסור,
 מזה לצטלו וכ"כ צע"ל דודע ביהודה.

ר'א' ג' מגמרא דע' דף ל"ה ע"ג דליחא שם שון
 ר"י נשיאח וצ"ד ניומו עליו והתירוהו ומוקשה הש"ס
 ור"נ היבא מני למושרי תקנתא דשמאי והילל ועוד
 הא מ"ה דבר הוא ותי' הש"ס שזן לא פשט איסורו
 ברוב ישראל ע"ש בתום ד"ה והתנן מכלן בדבר שלא
 נתפשט איסורו בר' אפי' צ"ד קטן וכול לבטל, ע"כ,
 והנה המנהג לאסור מיני קטניות נמי לא נתפשט ברוב
 ישראל דהספרדיים וצני מערבי אובלין אותן בפסח
 ובכר כהב הגאון צעל ש"א דהמנהג לומר בשבועות
 אקדמות לא נתפשט ברוב ישראל דהספרדיים וצ"מ
 אין אומרים אותן כלל ואף דהתום בסוף הדיבור
 כתבו דלא כגי בהא דלא נתפשט אחד אם לא צנירוף
 דאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה (עיי' צלח"מ פ"ב
 מה' מורים מ"ש בזה בשם המזרחי) מ"מ נדון דידן נמי
 אפשר דאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה דודאי הא
 דאין רוב הציבור יכולין לעמוד אין הכוונה דא"א
 לעמוד כלל בשום פנים וזולתו אלא דע"י כך יבואו

הציבור לירי טורה ודוחק, ועוד לא דמי כלל לנרין
דין דחוס' לא כתבו כן אלא בדבר שנאסר עכ"פ צמניין
כההיא די"ח דבר ועוד דהא מסקו צחוס' שם דדוקא
צ"ח דבר שמסרו נפשם עליהם לכך אין צ"ד יוכל לבטל
הא בשאר דברים שאינם מי"ח דבר ולא מסרו נפשם
עליהם צ"ד יוכל לבטל וכו' שצמנהג הזה דמייני קטניות
שמעולם לא נעשה תקנה על זה כדמוכח מכל הפוסקי'
אף

בית שאן ולא אחי חיפה וכו' ע"ל הרי"ך בהדרי"ך כי בישן הוא בית שאן, והמיוחס למקום חיפה ובישן נקרא חיפתי ובישני כמנהג לשון עברי כמו שעלנו במקרא אחיה האילוני מן שילה, ומספחת הדני מן דן, וסכבלט החורוני מן חורון ודומיהם, וזהו לדעתי ג"כ וית בישני שהזכירו במס' פאה פ"ו מ"א ור"ל וית הבא מבית שאן והי' לו סס כי בית שאן ארץ שמייה מאוד בדאי' במס' עירובין דף י"ב ב' אס באל' הוא בית שאן כחתו, ובמס' כתובות קי"ב ב' אמר ר"מ אני ראיית בבקעת בית שאן בית סאה עשה שבעין כורין, גם בב"ר פ' י"ט ודף פ' כ' כלי פתח הדקין הנאים מבית שאן. ומה שאמרתי כי בית שאן יושבת על הירדן ידוע מסיפורי בעלי המסעות גם הוא מכונה בקרא בהדרי"ך דכתיב בית שאן אשר אלל לרחבה (מ"א יב) וכתוב בבכר הירדן יקאס אן סוכו' וזין לרחן (שם ימו) גם בבס' יהודה המכני (ספר א' ס'יה' פסוק כ"ב) ועבור את הירדן ויעמוד בבכר נוכח בית שאן, וכו' ודיסוסון ולפי עדות בעלי המסעות הנרששים בהם בית שאן ברחות העולם ל"ב מעלות ואחיה דקיס וזכר דקיס ולזכר ברחות ל"ב מעלות ואחיה דקיס מלמד שהיה שנייהם בארץ לכן הם רחוקים זה מזה דרך שלש ימים, והכל שריר וקיס. ואולם הארכנו מעט בזה כדי לברות לתלמידיהם עד כמה מן הדיק והדקדוק אנו לריבן במאמרינו ל' גם במלומתיהם גם במלומתיהם כדי להעמידם על בוריהם ולהבין בדרי חכמים וסידורם.

אף מהמחמירים ולא נגזר עליו צמנין פשיטא ד' קטן
 יוכל לבטל ובפרט במנהג כזה שאפשר שנתפסט ע"י
 ארחי ופרחי הבאים ממקומות שנהגו בו איסור למדינת
 אשכנז והנהיגו את העם מחוסר ידיעה למנהגם.
 ומעתה אביא לך עוד דלא' והוא מו"מ הרמב"ם פ"ב
 מהלכות מומרים ו"ל, גזרו, ודימו שפסטה בכל
 ישראל ועמד הדבר שנים רבות ולאחר זמן עמד
 צ"ד אחר ובדקו בכל ישראל וראה שאין אותו הגזירה
 פושטת בכל ישראל יש לו רשות לבטל ואפי' הי' פחות
 מצ"ד ראשון בחכמה ובמנין עכ"ל, וכתב הכ"מ הרי כאן
 מפורש דר"י נשיא לא הי' גדול כראשונים וגם איסור
 השמן הי' לסייג כדאמרינן בשבת גזרו על שמן משו' ייבן
 כו' ואפי' התירו רי"ב לפי שלא פשט בכל ישראל עכ"ל
 ומכל זה תראה אכזבי דאף צדק שעמד שנים רבות
 ונגזר עליו צוועד מצ"ד הגדול בחכמה ובמנין והוא
 לסייג לתורה אפי' כיון שלא נתפשטה בכל ישראל,
 צ"ד קטן יוכל לבטל פשיטא ופשיטא בגדון דמיני
 קטניות דנמי לא נתפשט צ"י דבני מערב וספרדיים
 אוכלין אותן בפסח ומעולם לא עמדו עליו צמנין
 ולא נעשה תקנה על זה רק שנהגו כן באיזה מקומות
 צלי ידעו מה טעם יש בזה ואפשר שסברו שגם מיני
 קטניות מחמין או שמן המדוקקן בא להם המנהג
 ובדבר פוסקי' רוב מניין ורוב בניין התירו למיני
 קטניות להדי' ולא חשו לכלום וכ"כ בשו"ת מוה"ר שם
 צסי' מו' ובסי' קכ"ט ולהיות כי המנהג אשר אתם
 אומרים שנהגים האונגארוס הם מנהגים זרים
 ובטלה דעתם חלל רוב העולם ואפי' שימא איה
 פוסק אומר כן כיון שרוב הפוסקים רוצה דרובא
 גדולים בחכמה ובמנין לא סברי הכי הלכה ברבים
 ויש הסתרה למנהג זה כמי שנהג איסור צדק המותר
 ויודע שהוא מותר, ויש לסמוך על הרא"ש והמסכמים
 לדעתו שיש הסתרה וכן ראיתי למורי מהרי"ט
 כו' עכ"ל ואף הסמ"ק אפשר דלא חש להעמיד
 על מנהגם אלא צימיהם דהיו עושין קמה ממינים
 הללו, משא"כ צמנינו ובטל הטעם ובטלה הגזירה
 פשיטא דל"ש בזה למיחש לכלום (ובפרט כאשר כתבנו
 בהיתר שלנו דיתירו להם ע"י שלשה כיון שכבר נהגו
 כן משנים רבות) ולכ"ע חו לא חיישין לאחלופי,

הסכמות

הסכמת חזירי הגאונים הנ"ל כל הרוחות שבעולם
 אין מזיין אותי ממקומי ות"ל קימנו בעמנו לא
 תגורו מפני אים ולא זו בלבד שאני עומד דיבורי
 ובהיתר מיני קטניות ואורז ודוחן, אלא שאני כותב
 שבה וקודי' למקום צ"ה שהניח לנו מקום להתגדר
 בו, ולתת לל די מחסורו אשר יחסר לו, ואקיים
 בנפשי יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך.

שאלה ב'.

ואת אשר שאלתנו שהתירו את הצוקר לפסח
 וכן טע וטעאזק והוא נגד הרמ"א סי' תס"ז ס"ח ות"ל
 צוקער אסור לאכלו בפסח ואפי' להסתותו אסור.

תשובה הוסיין בתרומת הדשן סי' קי"ט אשר
 משם הוציא הרמ"א הדין הזה, וראה כי שם בתה"ד
 משמע היפוך דברי' צוקער עלמנו ליכא שום חששא,
 כי זה הוא לשונו: מיני מרקחת העשין מזלילות
 צוקר ודבש, ומחפץ צלילה זו מיני קטניות וגרעיני'
 שרי להסתות בפסח או לא? והשיב דיש לחוש לאיסור
 משום דיש לחוש דלמא נזדיפו בקומה צמקוס צוקר.
 עד כאן הדין ליענינו, הרי דתה"ד לא חש לזיפי
 בעצם הצוקר, לומר שגזדיף הצוקר צמקוס עשיתו
 ותיקונו, רק שמא הרקחים העושים מיני מרקחת
 ומחפץ מיני קטניות צוקר כללו המטעמים האלה
 צמקוס תחת הצוקר וזה באמת יש לחוש ואסור לאוכלם
 בפסח, וא"כ הרמ"א שכתב צוקר אסור לאכלו, עכ"ל
 דכונתו ג"כ אכלילת צוקר מדוקחי המרקחת ומה שכתב
 וצוקר הוא טעות הדפוס וכן נריך להיות: וכלילת צוקר
 אסור לאכלו וכו' וכן מ"ש במהרי"ל בתשובה צ"ה וצוקר
 רגילים ליזהר אם אינו נורך גדול לרפואה כי הרובלים
 מערבים בהם כמה מינים. הרי דגם מהרי"ל לא
 כתב על האומנין המבשלים את הצוקר צמקוס גידולו
 מקני הדבש, רק על הרובלים כי הרובלים הוה
 עושם מסחר צמני מרקחת העשין מזלילות צוקר
 ומטעמי הדבש וזה יש לחוש כמ"ש התה"ד.

אומנם בעצם הצוקר לא יעלה על הדעת לומר דיש
 בזה חשש חימוץ דהסיפיקות בזה רבו מספר ספק אם
 נתערב בו או לא נתערב, ואת"ל נתערב דלמא צטיל

קודם פסח, וכה"ג יש להרבות בזה ספקות ואת"ל
 נתערב דלמא הוא לפסח דמותר כיון שנגעשה קוד' פסח,
 וגם צמנינו אפשר שנתפס הקמה לצוקר עלמנו וכו'
 שכתב רבינו יונה דאף אם נתן צמר צלילה צדש כיון
 דנימוח ונתהפך לדבש מותר דבתר השתא אזלין, וכן
 כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ד וסבא צט"ז סי' תס"ז
 סק"ו ע"ש. וגם כבר כתב הגאון הבא מארץ ישראל גדול
 בתשובותיו ששמע מאיש אחד הבא מארץ ישראל גדול
 בתורה ובר אבוהון, שצמני' גדלים הקנים הללו ושהם
 עושין ג"כ הפודיר צוקר ואין בו חשש חימוץ כלל, ואם
 בכל זאת לא התירו צמני' היינו כמ"ש בתשובה
 שלפני זה, או שלא היו בקיאים בזמנו אופן עשיית הצוקר
 אומנם כעת שמבשלין הצוקר גם צמני' וידענו היטב
 אחר דרישות וחקירו' מאנשי' כאמני' אשר היו עומדי' על
 משמרת עשיית הצוקר ויודעים מהותו ואלימותו ואופן
 עשיתו ותיקונו, וכולם יעידו ויגידו שאין בו שום חשש
 חימוץ וגם שנועתי מפי ישרים ותמימים, כי הסוחרים
 הרמאי' למען הרבות בעול הונס עושים צפתותי חותם
 תיב' פסח ולזכות בכסף דלי' ולשודד את המזיין בתומת
 ישרי'. וז"ל בית יסוד' בסופו במנהג אלגאזיר אשר הי' שם
 גדולי' ישראל הר"ן והריב"ש והתשנ"ן וכה"ג וז"ל וצוקר
 הבא מפארטיגאל הוחזק שאין בו חשש חימוץ ואכלו בפסח,
 וכ"ש אותו שהוא כמין דפוס (הוטקוקר) שאין בו חשש
 חימוץ ואמר מורי ז"ל צוקר כשתן צמני' הוא כמין
 ונעשה מים ואם יש בו סולת הוא נגזל ונעש' כמין עיסה
 ויכר, (ומאגאלצ) שהוא צוקר קאנדיל הבא מקאנדייא
 הוא נעשה מתומת הצוקר הך והנקי, שמבשלין אותו
 ומצריין מתוכו (ומאגאלצ) והוא זך צלי שמרים וצלי
 פסולת עכ"ל ויש רוצים לומר דיש לחוש שמא משלחים
 לשם חביות קמה וצאותם הסבית הצוקר נשלח אללינו.
 וידענו צבירור שדבר זה אינו אמת כי המ' נמי על גקיות
 הצלילים מקפידים, גם שמעתי אומרים דאפשר שהפועלי'
 העוסקים במלאכת תיקון הצוקר טובלים בו את פתם
 ואף אם כדבריהם כן הוא ליכא שום חששא, אם
 משום הטעם הנה צוקר הלא הוא צטל צמני' אלא
 קודם פסח, וגם מאן יומר שהוא לשבח, ואין לומר
 אפשר דנפלו פירוריהם לתוך הצוקר ואתי למכליכסו
 תוך הפסח, הלא עינינו רואות דמעולם לא שמענו
 ולא

ולא ראינו שמואל אדם פירורי לחם בתוך העוקר הנעשה צדקו, ואי משום הפודר נוקר הלא מצדדיו אותו קודם פסח ובלא"ה נמי אחזקו איכורא לא מחזקין עיי' בתש"ז ח"ג סי' יוד מ"ט וזה בדבש לפסח ואין להאריך יותר בחששות וחששי חששות ספיקות וספק ספיקות בזהו דרבנן ובמלתא דלא שכית דלא גזרו בי' רבנן. והנהגות מיימוני בפ"מ חמץ ונוטה כתב על הרמב"ם להפוקי מאותן בני אדם שאינם רוצים לאכול גרוגרת ומוקוס באמרו כי הלובן שגליהם הוא קמח או מלגנים אותן בקמח כדי שיראו טובים, וס"ב חקרו ודרשו מחממים ויראי שמים אשר יודעים בטוב גדול התאונים והמוקוס העידו והגידו יען כי גדלים המה בארצם ונודע להם בצירור גמור שאין לחוש על זה עכ"ל. הרי שמכחו על החקירה והדרשה, ואף כי צידן העוקר שכבר כתבנו וכו'.

ומכל זה תראה שוכל הצדדי היתר הג"ל האף שיש לחוש שאפשר הקמח הוא צעין ואפ"ה היתירה הג"ל נעל אחת כמה וכמה בחששים כאלה שאינן רק חששא וחששא דחששא בזהו דרבנן שיש היתר גמור בצוקר וכמו שצדדתי וכל המורה לספר בחששים וחומרות כאלה, לטובת עצמו הוא דורש למען הרבות שבר למציאתו עקב גמול רב חזניהם ע"כ יודי נפשי אם דבש מאלה חבול דיין מענדל שטיינהרט.

שאלה ג'. ועל דבר השאלה אשר שאלת ממני מחדש על מה שאנו נוהגים בצית הכנסת של חמץ נערים פה שלא לקרוא בתורה בשם אלא ברמזיה בעלמא?

תשובה. אמת הוא הדבר הזה כן עשינו וכן הו' ראוי לעשות בכל ישראל ומותר לשנות המנהג מפני המחלוקות ומשום שלא לזייש בדמיונו כמה פעמי' בש"ס ובפוסקים והרמב"ם איתנוהו ב' בהמנהג הזה לקרוא בשמו ובשם אביו, שלום יקרא (בעבור רוב עשרו) בשם החצר ולזה בשם מורינו ולזה בשם בן מורינו או מורי מורינו וכל הקודם בו וזה לקרוא ראשון בתורה וכמה מחלוקת וצושים ילאו וזה ומה טוב אם יאבד שם החצר מתוך הקהל ושם מורינו לא יזכר עוד אם לא לחגשים אגשי שם הראויים לאותו אישטלא (ומשום זה יא' ג"כ מאתנו יושבי קונסיטאריס שלא ליתן החצר או מורינו

שאלה ד'. ואשר אותה נפשך לדעת מהות השירי שמוררים הילדים אשר פה בחינוך נערים בצית הכנסת שלהם ועל מה הטעמו ומה תועלת יש לתינוקו' בשירים האלה?

תשובה. השירים האלה מדברים מגדלות השם ומרומותו ומעוררים בלב המוררים יראה ואהבה, יש מהם בלש"ק ויש מהם בל"ה מהם מוזמורי תהלים מתורגמים וכולם מודברי' משבחי האל וממידותיו, (והנה אני שולח לך בזה כרך אחד מהשירים לדוגמא) ואל תתמה על החפץ כי כבר ה' לעולמים בימי רבינו הרמב"ם כמו שתמצא בפירושו למסכת אבות פרק א' אומנה שמעון בנו אומר כל ימי גדלותי בין החכמים כו' בחלק החמישי וז"ל ודע שהשירים המחזירים מאיזה לשון שיהי', צריך שיביחנו צעניניהם אם הם כוללים על דרך הדיבור אשר חלקוהו, ואמנם צדדתי זה אעפ"י שהוא מבורר, מפני שראיתי זקנים וחסידים מאנשי תורתנו כשהיו צמציבה יין כחופה או זולתה וירגה אדם לשיר שיר ערבי אפי' ענין השיר שהוא הוא שבת הגבורה או הגדילות וקרא מן החלק האהוב או

בשבחי

שורש בגמרא, ולכך אל תקום לשמוע ממני בזה פלפול או סברה, רק שיקול הדעת, דעת תורה, כי כל כוונתנו לרומם ולהסדר בית אלקינו ולמנוע מנהגים מבייגו ובפרט במקום הקדוש אשר בית תפלה יקרא מלבד טעמים הכמוסים אהנו אגלה אנך שמן מנהג ואפס קטיוס תראה וכו' לא נראה, אך לא תמנהג עלי להשיך על כולם בפעם אחת, כי מלבד הטרדות דשמי' ועלמא הכתיבה קשה עלי מכאז עינים אשר לי בט"ת ורק אשיב לך אחת אחת כפי הזמן והפנאי וכיד ה' הטובה עלי.

ראשון. שאלתני על מה שתקנינו שלא להקיף בלול' בחג הסוכות רק העוסקים בצרכי ליבור וכן שלא לחבוט הערבה בצב"ג רק ש"ץ, דע אהובי מנהג זה להקיף בלול' בצבולין אחר' החורבן משום זכר למקדש אין לו זכר בש"ס ולא מוצא בהרי"ף והרא"ש אמנם הרמב"ם והטור והב"ח אחרים הביאו למנהג זה ובסוגיה הרא"ש לסוכה מ"ד כתב בשם הריב"ן ה"בא דליכא לא לולב ולא אתרוג לא מקיפין סביב הבימה פ"א בכל יום ושבת יוביא שאין בו לולב ולא מקיפין עכ"ל ומה הלשון יש רוצים להוכיח דמי שיש לו לולב צריך להקיף, וזה הוא דקדוק עניות לדעתנו כוונת הריב"ן וכן משמע מלשנו ה"בא דליכא לולב כלומר שאין בכל אותו העיר לולב אין מקיפין בלא לולב אבל בעיר שיש בו לולב צריך להקיף עכ"פ באותו העיר לעשות זכר למקדש וכו' בעל מ"ז להדי' אם אין לולב בעיר לא יקיף אבל מהן יימור דכל מי שיש לו לולב צריך וחובה עלי' להקיף ובפרט ליש מי שאומר דכל המנהג הזה הוא משום שמחטובצר כתב הרמב"ם פ"ח מהלכו' סוכה צעין שומחת צית השואבה מוצה להרבות בשמחה זו ולא ה' עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי ישראל וראשי הישיבות וסנהדרין וחסידים וכל העם צאים לראות ולשמוע" הן אמת דהטור שנים לשון הריב"ן וכתב בס' תר"ם מי שאין לו לולב לא יקיף דמשמע הא מי שיש לו לולב צריך להקיף מ"מ נראה דהטור שגירא ושיטת' דלישנא נקט ולא בכוונה שינה לשונם ואף אם נאמר דכוונה עשה מ"מ אני אומר לדיוק מי שאין לו לולב לא יקיף רוצה לומר דאינו ראוי להקיף דמיהו כיסורא וכמ"ס המג"א בשם רש"ל הא מי שיש לו לולב יוכל להקיף אם ירצה והיינו

אם

בשבחי ה"ן, ירחיקו זה בכל צד מן הרחקה ואין מותר אלא לשמועו, ובשיטתו המפורר פיוט מן הפיוטים העבריים לא ירחיקוהו ולא ירע צעניניהם, עם היות בדברים הסם המורכר מומנו או הנמאס, וזה סכלות גמורה שהדיבור לא יאמר ויותר ויהא וימאס באמירתו מזה הלשון שנעשה אבל מזה ענינו שאם יהא הענין הסוף מעלה, יתחייב לאמרו באיזה לשון שיהי' ע"ש שמאריך עוד בזה, ואם זה בשבחי ה"ן לא כ"ס בשירי' כללו אשר הילדים משוררים שהם מלאים משבחי הקצ"ה ומידותיו, ומאכזב אדם להצדו ומידות טובות וגם לא שייך בזה משום ובחקותיהם ודרכי האמורי דלא שייך אלא בדבר שהוא חוק ואין טעם בדבר או שהוא פריזות כדאיתא בש"ע י"ד סי' קע"ח וגם לשיר שירים צב"כ לאו מנייה' גמדין ומידי דלאו מינייהו גמדין וליכא חק בלי טעם ואין בו פריזות לית בי' משום ובחקותיהם ולא משום דרכי האמורי עיי' בסנהדרין נ"ב ע"ב צו"ד ק"י א' בתוס' שם ובלא"ה תמה אני לפשוטתך וכי גרעו השירים האלה מקריאת שמע ותפילה וזכרת המזון אשר נתקנו בלש"ק ואפ"ה נאמרו בכל לשון וכדאיתא בסוטה ריש פרק ואילו נאמרו בכל לשון וכן פסקין בש"ע סי' ס"ב רק שיהיה משיבש באותו לשון וב"כ החסיד המפורסם בעל דבר שמואל שאלה שכ"א עשרה יהודים לועזים שאינם יודעים לש"ק יתפללו בל' שומריים וסיים שם שהוגד לו ממוגדי אמת שבעיר הגדולה לאלקים ס' אלונכי יש חוק וקצוץ לנשים שאין יודעות לש"ק ומוציא עצמו ואותן בתפלת לעז עכ"ל והלאו שכל מי שאינו מוצין לש"ק שיתפלל בל' שמצין כי רחמנא לבא צעו ואין הלב מתעורר באין מוצין מה ידברו, ומה צא שטורח רב הוא להקמין שאינם יודעים מה שיתפללו ואינם יודעים מה לעשות צב"כ כג' ומדברי' בדברי הבאי ודברים בטלים ודברי ליצנות רחמנא ליצול והרבה יש לי לדבר בזה אבל מה לעשות ולמען כבוד בית ישראל אחשה כי עת לדבר ועת לחשוז.

מענדל שטיינהרט.

שאלה ה'. שאלתנו ששמעת מכמה תקנות שתקנינו מחדש וכלתה נפשך לדעת טעמיה ונימוקיה?

תשובה. אהובי מה אומר לך בזה כולם אין להם

אם יש מקיפין בזהו זהב' זכר למוקדש בלא הוא, דזיל בזה טעמא, דכל ההקפה שאני עושין היינו משום זכר למוקדש ואילו במוקדש גופי' לא הי' מקיפין רק הכהנים הי' מקיפין את המזבח וא"כ טפי הוא זכר למוקדש כשאין מקיפין רק אנשים ידועים (כאשר באמת תקנוהו בזמנו קהילות) שלא לבוא לירי שחוק וקלות ראש כאשר ראיתי בעניני כמה פעמים מאיחובא וטולא הנעשה מההקפה דוקרין ודוחפין זה את זה בלונבין שצדיקין וברגליהם הכעסנה ופעמים הרבה בא מזה מחלוקת ושנאה זה אומר אני אלך ראשון כי חבר אני זה אומר אני אלך ראשון כי אתם חכמים הן כאן וקנים יש כאן, ותחת שיעלה על לבנו זכרון ירושלים עיר קדשנו וזית מוקדשנו תוב' צ' אין איש שם על לב וציון דורש אין לה על כן למען ציון לא אחשה וארים כסופר קולי הכוזב יקרא בית חלקים זה שער השמים? הלאו שיהא יתיארה מזהב' בלא חטא כביאתה, צניעותו ומה אומר מה נורא המקום הזה כו' וביניהם מהו אומר רק אין יראת חלקי' במוקדש הזה ובמערות הפריצים הי' הבית הזה וצטוח אני בשיירי כנה' ג' אילו ראש וידע את כל הנעשה בהקפה לא הי' כותב מה שכתב, ואם כי לא ראיתי בספרו, דמי שאינו מוקף רעה עושה" אדרבה טובה עושה צום שאינו מוקף כאשר באמת ראיתי ושמעתי מאנשים יקרי' ונכבדים לומדים ומופלגים אשר כל מועסיהם לש"ש שלא הקיפו מטעמים הב' ובלא"ה לא ידעתי מיהגיד לו לבעל כנה' ג' לעשות רעה מלבו בדבר שאינו אלא מנהג שאין לו שורש בגמרא' ואפשר דגם בינו הרי"ף לא נהגו כן כאשר באמת לא הביאו וכי שיהא שיהא הוא לו או איזה רוח עבר עלי' שהגיד לו את כל זאת.

שאלה ז' ומה ששמעתי עלינו לאומר שתקנינו

במדינתנו שכל האבילים יאמרו כולם קדים ביחד הלא מצינו בספרי האחרוני' דיני' ודיני' דינים מי ומי הקוד' וזוהי באמירת קדים?

תשובה אמת שמצינו באחרונים דיעות שונות באמירת קדים ולפי התקנה שתקנינו בטלה המחלוקת ת"ל בדברים שאין להם מוצא בתלמוד בבלי וירושלמי והראשונים וכל דברי הקדים פורחי' באויר ואין להם על מה שיסמכו רק על גירסת שונות במדרשים, ולכן כתב בעל מענה לשון המוצא באחרוני' כמה פעמים צענין אבילות

אבילות, האב יצא לבניו להחזיק באיזה מוצא ואם בניו יקיימו נחשב לו יותר מקדים, עוד כתב בשם החסיד צעל יש מחלין זכויות שעושה הן אחר מיתת אבותיו מועיל יותר מקדים יהיה שלא נזקק רק לקטנים עכ"ל ומי לא תסמר שערת ראשו בראותו הריצ' ומונה בזהב' ג' אודת הקדישי' זה אומר כולם שלי זה אומר נפיל גורל בתוכינו עוד זה מדבר זה בא נשאלה נא את פי המור' וכאשר יא' מפיו כן נעשה וכמעט פתח המורה את פיו חוטף הקדים לאומרה במרו' מדאג' בדבר שמה יק' מנו אחר ואין קול ואין קשב עד שאין רוב ציצור יודעי' מהי יענו איש'ר אשר גדול כחו שכל העונה איש'ר וכו' ועי' הקנותינו בטלה מחלוקת וכל החששים האלה ובלא"ה לא ידעתי מי עדיפא קדים אשר ממש אין לו שורש ויסוד, מברכת המון דאורייתא שיואלים השומעים בשמיעה מהמומן, ואפ"ם מוחש דלמא לא יכונו צב"מ לקול המזמן ולא ישמעו לקולו מתחילה וע"ס תקנו שכל אחד יבדק עם המזמן ולא חששו משום דרכה שאינה נריכה ומכ"ס בקדים שהיא מנהג צעלמא, נא וראה ידידי מ"ס בתפילת עמודי שמים וז"ל בחילוקי דינים של האשכנזים גיומי הקודם באמירת קדים, לא חטפל, כיון דמילת' דמונה' צעלמא הוא ומה טוב וישר מנהג הספרדי' שאם רבים הנה האבילי' כולם זוכים בנאומים כאחד ובעל מחלוקות ודיני' דינים בדבר שאין לו שורש בגמרא' עכ"ל, ומוצאתי כן בשו"ת הלכות קטנות סי' מ"ז מוח"צ שנשאל לפעמי' לאומרים ג' וד' בני אדם קדים ביחד ואחד מוקדי' לחצירו עם מי יענה איש'ר? תשובה אם צדיקים כל אחד תוך כדי ציצור של חצירו יענה עם הראשון ואם יש הפסק צנייהם נראה שיענה אחר כל אחד ואחד העתקתי לזה כאשר שיש נפקותא לדוכא למנהג שלנו עכ"פ מזה תראה שאף שהתקנה שתקנינו בזה היא תקנ' גדול' אבל אינו חדשה כי כבר הי' לעולמים.

מענדל שטיינדרט.

שאלה ח' אודת השאלה אשר שאלת ממני שעשינו תקנה שלא לאמר קרובין קודם תפלת י"ח בכל השנה מלבד בר' הוי"כ; הלא הראשונים אשר תקנוהו היו גדולי עולם כמו ר"א הקליר וחציריו?

תשובה אהובי, מי לא ידע כמו אלה ובוודאי כל

המורה אחר הגדולים האלה כמורה אחר השכיני', אבל לדעתי מתחיל' לא תקנוהו לאמרו בכל קהל ישראל, רק יחידים ואנשי מעשה, וכבר דברו מזה הראשונים ולכן לא אעתיק לך רק מעט מדבריה', זהו ל' הטור ח"ח בסיומן ס"ח: צענין ההפקס שמפסיקין בצרכת ק"ש לאמר קרובין ראוי' הי' שלא להפסיק' והנה' נשאל על זה והשיבך ראינו שלא להפסיק ובפירוש שנינו כל המונה מוטבע וכו' ואין צדי' למחות וכן ראיתי מרבותי שלא הפסיקו בצרכות אלא באמירת פיוטי' וכו' הרמב"ם: צרכות אלו עם שאר הצרכות אין אד' ראוי' לפחות מהן ולא להפסיק עליהן וכו' מכל מוקם טוב לבטלומה שפירש הר"ל לקיי' המנהג לא ישר צענין ח"א ז"ל. עכ"ל הטור וכו' המנהג שכתב למנוע מלאמר משום דהוי הפסק ואפילו הרמ"א לא כתב רק דאין איסור בדבר והמיקל שלא לאמר לא הפסיק, ובשני זה הי' משנה הגאון החסיד צעל דבר שמואל לכמהרר עמנואל שניאר צו"ת דבר שמואל סי' קמ"ט על שציטל להמנהג להפסיק ביו' ח' של פסח וצ"ע בחזרת מוסף צפיונים ובקשות של טל ויטר ע"ש ואם זה בחזרת מוסף לכ"ס בצרכות ק"ש שאסור להפסיק וז"ל הריצ' בס' ע"ס בקיבור: וכן ראיתי לרב רבינו ניסים שלא הי' אומר קרובין עם הצו' בצרכות ק"ש שלא להפסיק ואין הדור דומה יפה לשמוע לקול מוכיח. עוד אעתיק לך בקונ' מה שכתב הרש"ד"ס חלק ח"א סי' ל"ד על אותם האשכנזים הדרים צנייהם ורוב' לשנות מנהג אשכנז למנהג ספרד ויש מוחס', כתב דטוב ויפה להניח המנהג ההוא ולאחוז במנהג ספרד שידוע שבתפילות כמו י"ח שצחול ושנחות וי"ט ושצ"ה ויוסב"פ אינו רואה צהן שינוי כלל כי תורה אחת לכולנו וכל המנהג מוטבע שטבעו חכמי' טועה ואינו יוצא ידי חובת התפלה ואין הפרש אלא צפיוטי' וקרובין שאומרי' בתוך התפלה וזה יוכל האדם לראות כי העדרם טוב לנו מוטיאיות' ובפרט צמזן הזה שאין אחד מעיר שיר' ומוצק מה שאומר ולמה לא נלמד משלמה שתפילתו שהתפלל אינו חידות ומשלים וכל יודע ל' הקודש ציון וכל התפיל' הקבועה (מאנשי כנה' ג') היא כולם דברי נחות וכל המור' דבר' מציא חטא עוד האריך שם הרבה - והנה' בתשובה רל"ח על ענין הכל אחר שהאריך צענין הזה כתב ואין נפסיק אנהו באמירת פיוטים ארוכים אשר לא

לא ברוח הקודש נאמרו ואף כי נראה לי שלא תקנו הראשונים אשר בימים עדין לא הי' דפוס לאמרו בצבור רק הש"ע ע"ש ולי נראה שלא תקנו כלל לאמרו בצבור רק לעצמם תקנוהו הם היו יודעים מוצאם ומוצאם בתלמוד ומדרשים כמו דיני הקרבת פסח ודיני עומר ובכורים ודיני מעשר שני במעשרות ואזהרות לרש"ג ובאלה הדברים שכתב בחי' שאינו אלא בקורא פרק משני' או ש"ע חבל לא לאמר' בצבור שמצפפים ומהגים כל ידעו מה ואף כמה לומדי' אינם יודעים מה שידברו אלא ודאי שלא תקנו כלל לאמרו בצבור ובוודאי לא נעלם מהם מה דאי' בגמ' ריש ברכו', בקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש, ולמה לא תקנוהו משום טרחא דצבורא הרי דלא תקנו פרשה קטנה משום טורח הצבור ואף כי אמרת פיוטי' הרבה כאלה שלפעמי' ע"י אמירתם זמן ק"ש עוברת ואל חאמר דוקא בחול הקפידו על טורח הצבור ומשום ביטול מלאכה נגעו בזה דהרי מצינו דאף בשבת שאין בו ביטול מלאכה להעם אפ"ה חששו משום טורח הצבור דאיתא בסוכ' ג"ה ע"א: ועוד תני' בחש"מ בראשון היו אומרי' הבול' וכו' ואם חל שבת באחד מהם וימנו ידחו ופרש"י ידחו שיר המעיד מפני שיר של שבת. הרי דדחו שיר של מועד ולא תקנו ש' אמרו שניהם אלא ודאי דחששו משום טרחא דצבורא הפי' ביום שאין בו ביטול מלאכה להעם ועוד ראי' מוגמ' דברכות כ"א גברא בר חיובא הוא ורבין הא דלא אטרחוהו משום הטורח, הרי דדין הי' להתפלל בשבת י"ח ברכות של חול ורק מפני הטורח לא אצרכוהו. ובשני' זה כתב הגאון בעל פנים מאירות בח"ד סי' ס"ג בזה"ל: ראיתי בקצת מקומות שכתבו לומר בשמיני ע"ה אחר התפלה מזורז למנוח על השמינית והוא על פי תוס' בסוכ' דף מ"ז ע"א ד"ה שיר שמשמע כן בירושלמי ובמשכ"ת סופרים ופעם אחת חל ש"ע בשבת ואמרת דראוי' לדחות מזורז זה ולאמר רק מזורז: ש"שכת ובראי' מגמ' דסוכה כ"ל דאמרו ימנו וידחו ואל' ש' אמרו שניה' דה"ב אמאי ימנו וידחו יאמרו שיר של שניהם אלא ע"כ משום טרחא דצבורא לא רצו לאומרם, ומכאן תשובה לאוקן אשר תקנו כמה מזורזי תהלים אחרי התפלה ולא חשו לטורח הצבור ע"כ אין לומר אחר התפלה רק מזורז אחד בשביל ק"י ע"כ. הרי הוצנן דשיר זה של ש"ע הוא מגמ' ירושלמי ואפ"ה בשביל טרחא דצבורא דחו אותו

שאלה ו' תשובה ג'

ועתה לך נא ואחקך אל מה שכתבו בענין אמירת ירידון אשר שאלת ממני על מה שתקינו שלא לאמרו וז"ל חו"י בתשובה סי' ק"י אחר שהאריך מאוד בענין הקבל' כ"ש שירחיק מלומר תחינו' ובקשות שנוכח בהם שמות וספירות המיוסדים על אדני הקבלה שפסגן של דברים מורים פירוד וגשמות חלילה ושאלי אחד שאפרש לו מה שכתב המסדר התפלה לומר קוד' הנחת הפילין ויציית וכהנה צממה דוכתי לשם יחוד ואמרת' שלא נתקנו כ"ה לת"ח מופלגים בתורה ולא נח דעתו בזה עד שאמרת' לו שיהמין לי בזה דאי' שגם אני אינני מבין תכלית דבור דברים האלה ע"ש שהאריך הרבה בדבר זה וז"ל שבות יעקב בספרו חק יעקב בסי' תפ"ט: והדשים מקורב צאו והדפסו נוסח ספירת העומר עפ"י הסוד וכוונת הספירות וכו' בהקפה לולב אומרים פסוקים על סדר כונת האר' וכו' הג"ה הרבה ליקוטי' ממוקבצים וכתפשו דבר זה צעירי ההמון ובאילו כל הרוב לטול את השם יצוא ויטול ובאמת לא באם לבסיל כבוד וכבוד אלהים הסתר דבר וכיוצא בזה כתב מהרש"ל בתשובה ע"כ ואל תאמר אם לא יועיל אמירת דברים כאלה לא יציק טועה אתה בדבר זה כי הוציק תציק וצ"ה הוציקא הכעזא וראש מה שכתב הגאון המפורסם מוה"ר יחזקאל לנדא אב"ד דק"ק פראג ז"ל ה"ה בספרו הנחמד והמפורסם נודע ביה"ה בתשוב' ז"ל וז"ל, ואשר שאל בנוכח לשם יחוד אשר חדש' מקורב צאו שכתפשו ונדפסו בסי' דורי', בזה אני משיב עד שחתם שאלי נוסח אמירתו טוב הי' לישאל אם נאמר כי טוב באמירתו וכו', וזה רעה חולה בדורינו שצנצו את תורת ה' ומקור מים חיים תלמוד בבלי וירושלמי לחצוב להם צורות נשזרים ומתנשאים צדום לצבם לאומר אנכי הוהא וצבורי העולם מתקיי' ולי נפתחו שערי השמי' אלו הם מחריצי הדור, ועל הדור הזה אני אומר צדיקי' ילכו צם וחסידיהם יכשלו צם והרבה הי' לי לדבר בזה אך

נשם

נשם שמואל לומר וכו' והמקום ירחם עלינו ע"כ. ונפתים יוסק דברים נכוחים ובאמת רבתה המספחת הזאת בינינו בעו"ה יש אנשים אשר לא השביעו נפשם בנחמדות תורתנו הקדוש' השופעת חיים טובה וברכ' לבבלי' עניים בתורה וערומים במוסר ויראת ה', וכל מנהגים שאין להם עיקר בתורה שכתב ושורש בתורה שבע"פ רק משיחת נשים זקניות יסודן בהמה החזיקו עצמן לעשות כמנהגן, יותר מדברי תורתנו הנתונה לנו מרועה נאמן ויותר מן המצוות ואזהרות וגדרים שגזרו חכמינו ז"ל חכמי התלמוד, מהם אשר קבלום איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, ומהם התקנות והגדרי' אשר תקנו לפי המקום והזמן כאשר גזרה חכמתם והן המה הלימודים אשר חייב כל איש מיישראל לידעם כי מבלעדם לא יגיע איש ישראלי אל ההצלחה המיועדת. אבל הדור הזה לא כן ידמה כי המ' תופשי' הטפל לעיקר ובדעתם השפלה על כל פשעים תכסה אמירת ועשיית דברים הרבה כאלה וצפתם יכבדו ולבם רחוק ממונו, ושמו אחורי הדלת מזהות ה' צין אדם לבינו, ושגין אדם לחבירו כי נפשותיהם תאבה בלחם הקולקל — וכאשר יקניו ויבינו המנהג' הפחותים, אשר מנעוריהם בהם ישתרגו, ויסיפו עוד להמורות, ונקל לצבם הערל לעבור גם על התורה והמצוות אשר נחללו ומאיתנו הקדושים כי רחוקים המה הצדדים האלה מחכמה, ודבר אין להם עם צינה, להבין ולהבדיל בין קודש לחול בין טוב לרע ובין אמת לשקר, ומקרה אחד לכולם ע"כ תפוג תורה אין דורש ואין מנקה אותה, וברחל כאלמה בירכתי הבית דומי' כסתה פני' וכל הקלקול הזה לא נתהוה רק מאשר לא שמעו לקול מוריהם, כי חכמים המה צעירים, ובכונים נגד פניהם, והן המה המתקדשים והמתטהרים לעשות כמעשה פנחס המקנא, ובקרבם ישמו לארוב אלפקי חנם, פערי פיהם על איש צדיק ומרשיעים ההוגה בתורה לשמה כי לא מחשבותיהם כמחשבותם ולא דרכיהם דרכם טחו עיניהם מראות ומחשכל לצותם ע"כ צמר תילל נפשי נוחם יסתר מפני צראותי ריב וחמם צעיר ירסנו נער צוקן ונקלה בנכבד ותורותינו הקדושה תרד פלאים, ולאמת הדבר עוד אעתיק לך מה שראיתי בספר תשובה מאהבה, נדפס מחדש אחד מתלמידי הגאון בעל נודע ביהודה ז"ל,

שאלה י'. עוד שאלת ממני בעת שחננו ה' צדוק

רחמינו וחסדיו להיותינו יושבים במדינתנו בשלום ובשל' ואין פגע רע ואחינו בני ישראל הדרים במלכות ונעטטטאון יושבים השקט ובטח הארץ רחבת ודים לפנייהם ככל שאר יושבי הארץ מה נאמר וצמה נטדק באמרו הרבה תפלות ופיוטים וסליחות הנעשים בעת השמור ר"ל בעת אשר באמת היינו בין העמי' להרוג ולאבד ולמכה ולחרפה?

תשובה. צדוק אתה לה' שעוררת על דברים

אשר דורש אין להם והכל הולך אחר הרגיל ואין איש שם על לב להסיר המכשול הזה מצינינו וגם יכול לבוא לירי סכנה בקום עלינו רשעי ארץ להלשין עלינו ומלמד שהוא שקרים אשר לא יכון לנגד עיניו אלא שהוא כפוי טובה נגד המקום צדוק הוא אשר ראה את ענינו ואת לחצינו וגד המלך והשרים היושבים ראשונה במלכות ותחת שמוטל עלינו לתת שצח והודי' למקום על כל הטוב אשר גמלו ואשר סר חרפת עמו ונתן בלב המלך והשרי' להטיב עמו בכל מיני דמיוני, אלו מחפלים תפלות כאלה המעוררים שגאה בין העמים וצמה יודע איפוא כי מאלו חן צעירי מלך מלכי המלכים וצעירי המלך אם לא בהכרת הטובות אשר

אשר

